

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Studijní program: Sociální práce

Studijní obor: Penitenciární péče

Kód oboru: 7502R023

Název bakalářské práce:

PACHATELÉ NÁSILNÝCH TRESTNÝCH ČINŮ VE
VĚZNICI VALDICE

VIOLENT OFFENDERS IN VALDICE PRISON

Autor:
Daniel Hendrych
Robousy 181
506 01 Jičín

Podpis autora: _____

Vedoucí práce: Mgr. Pavel Kuřátko

Počet:

stran	obrázků	tabulek	grafů	zdrojů	příloh
67	8	15	3	29	5 + 1 CD

CD obsahuje celé znění bakalářské práce.

V Jičíně dne: 30.11.2007

Prohlášení

Byl(a) jsem seznámen(a) s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom(a) povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval(a) samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

V Jičíně dne: 30.11.2007

Podpis:

Děkuji vedoucímu práce Mgr. Pavlu Kuřátkovi za jeho cenné připomínky, trpělivost a ochotu při vedení mé bakalářské práce.

Dále bych chtěl touto cestou poděkovat řediteli Věznice Valdice plk. JUDr. Karlu Kocourkovi za vytvoření podmínek ke studiu a také bych chtěl poděkovat své manželce Šárce za morální podporu a pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé bakalářské práce i v průběhu celého studia, za což si jí velice vážím.

Název bakalářské práce: Pachatelé násilných trestných činů ve Věznici Valdice

Název bakalářské práce: Violent offenders in Valdice Prison

Jméno a příjmení autora: Daniel Hendrych

Akademický rok odevzdání bakalářské práce: 2006/2007

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Pavel Kuřátko

Resumé:

Bakalářská práce se zabývala násilím, agresí a výskytem negativních projevů pachatelů násilné trestné činnosti ve výkonu trestu odnětí svobody. V části teoretické jsme se zpracováním a následnou prezentací odborných informačních zdrojů pokusili přiblížit některé formy násilí. Dále jsme se seznámili s vězeňskou službou, jejími úkoly, členěním a organizací. Byly objasněny způsoby a druhy diferenciací a klasifikací odsouzených ve věznici se zvýšenou ostrahou, včetně doživotně odsouzených. Uvedli jsme postup při řešení kázeňských přestupků, formy kázeňských trestů a jejich ukládání. Zmínili jsme i některé poruchy osobnosti, které se nejčastěji vyskytují u populace odsouzených za násilnou trestnou činnost. V praktické části jsme popsali sociodemografickou charakteristiku pachatelů násilných trestných činů zařazených do věznice se zvýšenou ostrahou. Zaměřili jsme se na odsouzené, kteří jsou zařazeni do rizikové skupiny „možný pachatel násilí“, a na doživotně odsouzené. Výsledky ukazovaly na vyšší výskyt páčání kázeňských přestupků násilného charakteru u zkoumaného souboru „možný pachatel násilí“, ve srovnání s ostatními odsouzenými ve zvýšené ostraze.

Klíčová slova: odsouzený, trest odnětí svobody, diferenciacie, násilí, agrese, porucha osobnosti.

Summary:

This bachelor thesis deals with the topic of violence, aggression and the occurrence of negative conduct in offenders who commit violent crimes while serving a prison sentence. In the theoretical part, by compiling and subsequently presenting specialised sources of information, we have attempted to focus on certain forms of violence. We also familiarised ourselves with the prison service, its tasks, structuring and organisation. The methods and types used to differentiate and classify high-security convicts, including those sentenced to life imprisonment, were clarified. We introduced a procedure to resolve disciplinary offences, the forms of disciplinary punishment and how they are imposed. We also mentioned some of the most common personality disorders which occur amongst those sentenced for violent crimes. In the practical part we described the sociodemographic characteristics of violent offenders given high-security prison sentences. We focused on convicts assigned to the risk group of “potential violent offenders” and those sentenced to life imprisonment. The results indicated a higher occurrence of disciplinary offences of a violent nature amongst the “potential violent offenders” research set, in comparison to other offenders given a high-security sentence.

Key words: sentenced, imprisonment, differentiation, violence, aggression, personality breakdown.

Obsah

1 Úvod.....	8
2 Teoretické zpracování problému	10
2.1 Násilí	10
2.1.1 Agrese a agresivita	12
2.1.2 Agresivní chování	13
2.1.3 Postoje k vlastnímu agresivnímu chování.....	16
2.1.4 Agrese jako naučený způsob chování	16
2.1.5 Organizovaný zločin.....	17
2.2 Dlouhodobý trest odnětí svobody	19
2.2.1 Výjimečný trest odnětí svobody.....	20
2.2.2 Trest odnětí svobody na doživotí	21
2.2.3 Podmínky výkonu trestu odnětí svobody na doživotí.....	24
2.2.4 Vnitřní diferenciaci odsouzených.....	25
2.2.5 Zařazování odsouzených z nástupního oddělení do skupin vnitřní diferenciace.....	26
2.2.6 Vnitřní diferenciaci odsouzených na doživotí.....	29
2.3 Vězeňská služba České republiky	32
2.3.1 Úkoly vězeňské služby.....	32
2.3.2 Organizace a členění Vězeňské služby	34
2.3.3 Typy věznic	34
2.4 Kázeňská pravomoc.....	36
2.5 Kázeňské řízení.....	38
2.6 Osobnost doživotně odsouzeného.....	40
2.6.1 Poruchy osobnosti	42
3 Praktická část	47
3.1 Cíl praktické části	47
3.2 Použité metody	47
3.3 Stanovení a formulace předpokladů	48
3.4 Popis zkoumaného vzorku.....	49
3.5 Průběh průzkumu	49
3.6 Výsledky a jejich interpretace	49
3.7 Shrnutí výsledků praktické části.....	61
4 Závěr.....	63
5 Seznam použitých informačních zdrojů	65
6 Seznam příloh	67

Rejstřík zkratk

- DO** - doživotně odsouzený
- DT** - doživotní trest
- MPN** - možný pachatel násilí
- SVD** - skupina vnitřní diferenciac
- TČ** - trestný čin
- VTOS** - výkon trestu odnětí svobody
- ZO** - zvýšená ostraha
- VS** - Vězeňská služba
- VT** - výkon trestu

1 Úvod

Vývoj vězeňství, jeho celková kulturní úroveň a materiální podmínky jsou odrazem vývoje kulturní a ekonomické úrovně celé společnosti. Způsob zacházení s pachateli trestných činů vyjadřuje velmi zřetelně i vztah společnosti k jedinci a postoj k občanským právům a svobodám. Jako většina civilizovaných společností musí se i ta naše vyrovnávat s chováním některých lidí, které se odchyluje od společenských norem. Každá společnost, ale zejména ta, která je vyspělá, klade na své členy zvýšené nároky. Potýká se s alkoholismem, nárůstem agresivity, kriminalitou a jinými sociálně patologickými jevy. Tyto fenomény se často projevují jako násilí jedinců či skupin proti společnosti, ve které žijí. V demokratické, civilizované společnosti není dovoleno použít násilí, až na výjimky stanovené zákonem (např. nutná obrana, krajní nouze podle § 13 a § 14 trestního zákona), jako prostředek k řešení problémů.

České vězeňství se vydalo v 90. letech novou cestou. Původní striktně persekucní totalitní systém byl nahrazen humánnějším pohledem i přístupem k odsouzeným. Došlo ke změně legislativy, účelem trestu odnětí svobody se stalo vedle ochrany společnosti i zachování zdraví a podpora dovedností a postojů, které usnadní odsouzenému po propuštění návrat do společnosti a vedení soběstačného života v souladu se zákonem. Interními právními akty byl vytvořen rámec zacházení s odsouzenými. Toto nové právní pojetí vězeňského systému zároveň dává prostor pro kontrolu kompetentním orgánům i veřejnosti.

Oblast výkonu trestu odnětí svobody patří i dnes k tématům, o kterých se hovoří převážně v době, kdy dojde k nějaké mimořádné události a tato událost je negativně prezentována v médiích. Málokdy se dostane na veřejnost nezkreslená informace o skutečném stavu ve výkonu trestu, o životě a možnostech odsouzených, byť alespoň z pohledu pracovníků, kteří s nimi přicházejí každodenně do kontaktu.

Poslední desetiletí přináší zřetelný nárůst kriminality. Například, podle výzkumů agentury Median, již každý čtvrtý obyvatel České republiky se stal obětí zločinu. Ze sta lidí postižených trestnou činností bylo 63,6% okradeno, 32,9% přišlo o auto nebo věci v něm, 18,9% se stalo obětí vloupání, 18,2% bylo podvedeno a 7,7% přepadeno. Nárůst kriminality lze dokumentovat i tím, že v roce 2004 bylo v českých věznicích a vazebních věznicích 18 175 osob a v roce 2006 již 19 564 osob.

Toto téma bakalářské práce jsme zvolili proto, aby bylo poukázáno na fakt, že páchaní násilných trestných činů nekončí odsouzením jedince za tyto činy a umístěním do věznice,

ale že velice často pokračují v páchání trestných činů násilného charakteru i v průběhu výkonu trestu.

Cílem této práce je zjistit základní sociodemografickou charakteristiku pachatelů násilných trestných činů, včetně odsouzených na doživotí ve Věznici Valdice, zjistit jejich kriminální anamnézu a rozsah a strukturu kázeňských přestupků, které ve výkonu trestu páchají. Dále přiblížíme samotný výkon trestu odnětí svobody ve věznici se zvýšenou ostrahou. Budou nás zajímat především pachatelé násilných trestných činů, multirecidivisté a pachatelé několikanásobných vražd, za které byli odsouzeni k dlouhodobému trestu odnětí svobody, nebo k trestu odnětí svobody na doživotí.

Samotná práce je rozdělena na část teoretickou a část praktickou. Cílem teoretické části je v obecné rovině přiblížit některé formy násilí a blíže se seznámit s výkonem dlouhodobých trestů odnětí svobody, včetně trestu na doživotí. Teoretická část se věnuje, vedle obecného pojednání o Vězeňské službě ČR, výkonu trestu odnětí svobody, také některým možným příčinám kriminálního chování a dále se věnuje také některým specifickým otázkám, které jsou spojeny s výkonem trestu odnětí svobody na doživotí. Také zde bude pojednáno o diferenciaci odsouzených, kázeňské pravomoci, kázeňském řízení a o některých poruchách osobnosti, z důvodu jejich častého výskytu u vězeňské populace. Součástí je i určitá charakteristika výkonu doživotních trestů ve Věznici Valdice.

Praktická část je věnována vlastnímu průzkumu daného vzorku, prováděnému u odsouzených ve zvýšené ostraze, zařazených do kategorie „možný pachatel násilí“, včetně odsouzených k trestu odnětí svobody na doživotí. Jsou zde uvedeny sociodemografické charakteristiky odsouzených vězňů a výsledky získané pomocí použitých metod. Cílem průzkumu bude zjistit, jaké kázeňské přestupky odsouzení ve zkoumaném vzorku nejčastěji páchají a jaká kázeňská opatření jim za to jsou ukládána.

2 Teoretické zpracování problému

2.1 Násilí

Násilí – „jde o čin nebo činnost, kterou jinému působíme škodu, újmu, kdy ubližujeme na zdraví, majetku apod. Původně byl pojem násilí vázán na násilí brachiální, brutální, tzn. na vraždu nebo loupež. V novějším, modernějším pojetí se chápe obecněji. Zejména v politologických teoriích se hovoří o násilí jako prostředku nebo způsobu, jak donutit jiného člověka nebo jinou sociální skupinu, aby činili něco, co činit sami nechtějí, nebo jim znemožnit vykonávat něco, co vykonávat chtějí.“ (Švingalová, 2000, s. 85)

Násilí je fenoménem, který lidskou společnost doprovází od svého počátku. Je to patrně ta nejjednodušší forma řešení různých konfliktů, protože působí strachem přímo na psychiku donucovaného, aby něco konal, vykonal, strpěl, nebo se něčeho zdržel. Je to podstatně rychlejší, účinnější, ale i primitivnější metoda, než korektní shoda mezi oběma stranami. Násilí se dokonce velmi často obrací jako „bumerang“ vůči vlastnímu vyvolavateli formou protinásilí, kdy donucovaný odporuje použitím stejných, nebo ještě tvrdších prostředků než vyvolavatel. (Simota, 2005)

K nejobávanější formě násilí patří bezpochyby násilí proti zdraví a životu. Násilí je častým, ohrožujícím druhem chování, v němž je možné najít biologické, psychologické, sociální i historické souvislosti. Násilím v tomto případě rozumíme druh lidského chování, které jiné lidi záměrně ohrožuje fyzickou újmou, pokouší se ji přivodit, anebo ji přivodí.

U lidí je možné rozlišovat tři druhy útočného chování:

-Epizodická porucha kontroly chování - jejímž důsledkem může být vražda, sebevražda, nesmyslný útok na kohokoli cizího, zneužití dítěte, kriminálně útočné řízení motorového vozidla, nesmyslné zničení majetku nebo útok na zvířata, se objevuje u nejrozmanitějších duševních poruch a onemocnění. Doprovázejí ji divoké citové projevy; je předem nepromyšlená, na rozdíl od chladné, dravčí agrese antisociální osobnosti nebo útočného chování, které je prostředkem přežití, například ve vězeních. Někdy, zvláště u žen, je útok převážně slovní. Násilí vůči věcem i lidem je primitivní a obvykle následují výčitky svědomí, což je další rozdíl vůči antisociální osobnosti. Epizodickou poruchu kontroly chování může u některých lidí spustit malá dávka alkoholu. Pak se mluví o patologické opilosti, v jejímž průběhu známky požití alkoholu nebývají patrné, přičemž chování může

být násilné a z toho, co se dělo, si po vystřízlivění postižený nic nepamatuje. (Koukolík, 1996, s. 201)

- *Antisociální porucha osobnosti* - útočné chování těchto jedinců je obvykle chladné a otrlé, přesto bývají schopni výbuchu zuřivosti. V obou případech odpovídají útokem na nepřiměřeně malý podnět. Tito lidé mohou být krásní i chytří. Za maskou povrchního půvabu bývá zcela oploštělé cítění, neschopnost vžít se do cítění druhého člověka, trvalá potřeba zevních podnětů, žádné výčitky svědomí, sociální neodpovědnost, parazitní životní styl a mnohočetné, krátkodobé sexuální vztahy. Někteří jedinci mají jen některé z vyjmenovaných vlastností. Jedna z jejich nejhorších možných kombinací, a to impulzivita, útočnost, neschopnost vcítit se a neschopnost předvídat následky, se běžně objevuje po proběhlém mozkovém poranění nebo zánětu a může být součástí poruchy pozornosti s hyperaktivitou. Antisociální porucha osobnosti se vyskytuje ve všech sociálních vrstvách a na všech úrovních inteligence, s výjimkou jejích hlubších poruch. Násilí, které je důsledkem *nutkavých mechanismů*, se považuje za vzácnější, často se vyskytuje v rámci epizodické poruchy kontroly chování. (Koukolík, 1996, s. 201)

Takovou nejnormálnější a nejméně patologickou formou násilí je takzvané *násilí hravé*. Nacházíme je v takových normách, v nichž se násilí cvičí ve snaze dosáhnout obdivuhodné dokonalosti, nikoli ve snaze ničit, kdy není motivováno nenávistí ani destruktivností. S příklady hravého násilí je možno se setkat v mnoha případech: od válečnických her primitivních kmenů až po umění šermu v zenovém buddhismu. Při všech těchto hrách na boj není cílem zabít; i když je někdy výsledkem smrt protivníka, je to jakoby jeho chyba, poněvadž „stál na nesprávném místě“. Mluvíme-li o tom, že při hravém násilí neexistuje přání zničit, týká se to přirozeně jen ideálního typu takovýchto her.

Mnohem větší praktický význam než hravé násilí má takzvané *násilí reaktivní*. Reaktivním násilím rozumíme takové násilí, jehož je užito při obraně života, svobody, důstojnosti nebo majetku. Pramení ze strachu a je to pravděpodobně nejčastější forma násilí vůbec. Strach může být přitom skutečný, anebo jen imaginární, vědomý, nebo nevědomý. Tento typ násilí je ve službách života, nikoli smrti, jeho cílem je zachování, a ne zničení. Ale mnozí z těch, kdo mají toto přesvědčení, připouštějí, že násilí při obraně života má odlišnou povahu než násilí, jehož cílem je destruktivnost. Jiný typ násilí, příbuzný násilí reaktivnímu, ale už o krůček blíže směrem k patologickému, je *násilí za účelem pomsty*. Při reaktivním násilí je cílem odvrátit hrozící bezpráví, slouží biologické funkci zachování života. Naproti tomu při pomstychtivém násilí byla křivda již učiněna, takže tu násilí nemá funkci obrannou. Má iracionální funkci odčinit magicky to, co bylo

uděláno ve skutečnosti. U jednotlivců se s pomstychtivým násilím setkáváme právě tak mezi primitivy, jako mezi civilizovanými skupinami. (Fromm, 1996, s. 21)

2.1.1 Agrese a agresivita

„**Agrese** označuje útočné či nepřátelské jednání vůči určitému objektu nebo útok na překážku (*jímž může být jiná nebo vlastní osoba, popřípadě určitý předmět nebo zvíře*) na cestě k uspokojení své potřeby či cíle násilnou formou. **Agresivita** představuje určitou pohotovost (*tendenci, sklon*) k agresivnímu jednání, vyjadřuje vnitřní dispozici neboli osobnostní vlastnost, kterou zpravidla chápeme jako relativně stálou a hůře ovlivnitelnou charakteristiku osobnosti.“ (Švingalová, 2000, s. 84)

Teorie agrese se snaží především objasnit zdroje agresivního jednání. Jinak řečeno, hledají odpověď na otázku, proč a za jakých okolností se člověk chová agresivně. S využitím dalších psychologických pojmů, poznatků i teorií vysvětlují vznik a průběh agresivního chování. Z jejich formulací vyplývají zpravidla důsledky pro předcházení či tlumení agresivního chování jedinců i skupin. Dále je třeba poznamenat, že existuje více teoretických koncepcí, které se liší východisky a hledisky, jež ve svých teoriích zdůrazňují. (Čírtková, 2004, s. 166)

Agresivní chování lze definovat jako porušení sociálních norem, omezující práva a narušující integritu živých bytostí i neživých objektů. Jde o symbolické nebo reálné omezování, poškozování a ničení. Agresivitu lze chápat jako sklon k takovému chování. Agrese označuje aktuální projev takového chování. Agresivní chování je obvykle prostředkem, jak dosáhnout uspokojení, kterému stojí v cestě překážky. Je jedním z obranných mechanismů, který řeší problém útokem na překážku, resp. na zdroj ohrožení (případně na takový cíl, který se tak jeví). Agresivní jednání bývá většinou stimulováno prožitkem hněvu, vzteku, který je spojen s uvědoměním zátěže. Pokud si člověk myslí, že se už nedá nic dělat, bude častěji volit jiný obranný mechanismus. Například se v takové situaci raději vzdá, bude reagovat emočním prožitkem smutku, deprese či beznaděje. Může se tak chovat i proto, že není naučen bojovat a rezignace je jeho preferovanou obrannou strategií. Agresivní jednání může být prostředkem k uspokojování osobně velmi významných potřeb. Stává se zdrojem jistoty vlastních kompetencí, které lze kdykoli použít. Může být uspokojující i proto, že potvrzuje vlastní moc. (Vágnerová, 2002, s. 266)

Většině definic je společné to, že agrese představuje škodlivé chování, čímž jsou míněny jak psychické, tak i fyzické škody. Důležitá přitom je také intence, to znamená, zda je poškození úmyslné. Z toho vyplývají různé problémy. Například intence se nedá pozorovat, ale dá se interpretovat teprve ze souvislosti agresivního chování s chováním celkovým, nelze také uvést, co již pro jednotlivce znamená poškození. (Fürst, 1997, s. 129)

Pojmy „*násilí*“ a „*agresivita*“ bývají užívány v rozdílných definičních souvislostech. Pojmem agresivita se většinou zdůrazňuje aspekt poškození a o násilí se hovoří tehdy, když se předpokládá úmysl donutit někoho k něčemu více nebo méně násilnými prostředky. Násilí a násilné chování představují styčnou linii s kriminalitou. Ke vzniku agresivního a násilného chování přispívají různé vlivy. Manifestace agresivity je tedy podmíněna multifaktoriálně. Agresivita plyne především z aktuální situace a je závislá na povaze osob, které se na ní podílejí. Podle etologického modelu slouží agrese k zajištění a obraně teritoria a k vytvoření hierarchie, která brání vzniku chaosu. Agrese podle tohoto modelu vzniká z konfliktu mezi útekem a přiblížením především tehdy, když v časně vývojové fázi nedošlo k osvojení rovnováhy mezi oběma motivy. Podle hypotézy vycházející z pojmu frustrace je agrese důsledkem frustrací, přičemž agresivní chování při frustraci se upevňuje podle modelu učení. Agresivní řešení problémů je zakotveno v kontextu zkušeností v primárním vztahu. Jeho vznik souvisí úzce s úzkostí, ale také s rivalitou. V neposlední řadě mohou být agresivita a násilné chování instrumentálně pěstovány k dosažení určitých cílů. (Rahn, 2000, s. 415)

2.1.2 Agresivní chování

„Agrese patří do přirozeného repertoáru chování. V psychologickém slova smyslu představuje velmi složitou problematiku, zahrnující širokou škálu rozmanitých jevů. Například člověk může agresivně myslet, komunikovat, snít a samozřejmě také agresivně konat.“ (Čírtková, 2004, s. 165)

Agresivní chování může být reakcí na neuspokojení různých potřeb. Tendence reagovat agresivně se zvyšuje, pokud člověk v některé oblasti silně strádá nebo má pocit, že nepříznivá situace trvá už příliš dlouho. Agresivní jednání může fungovat přinejmenším jako prostředek k odreagování, když už člověk nebyl ve svém usilování úspěšný. Kdy k pocitu strádání dojde, nelze předem přesně určit, neboť tolerance k zátěži je individuální.

Teorie o vztahu frustrace nějaké potřeby a následné agrese jako reakce na tuto frustraci se objevila již ve 30. letech v neobehavioristické teorii. J. Dollard, L. W. Doob, N. E. Miller a další se domnívali, že agresi vyvolává prožitek frustrace. To bylo poněkud zúžené vysvětlení. Dnes bychom tuto interpretaci mohli zpřesnit: jestliže je člověk v situaci nějaké zátěže, která je doprovázena pocitem menšího uspokojení, zvyšuje se riziko, že se bude chovat agresivně. (Nemusí jít jen o frustraci, ale i o jiné zátěžové situace, protože za zmíněných okolností bývá vždy některá potřeba neuspokojena.) Pohotovost k agresivnímu chování stoupá při přesycení či nedostatku, ztrátě či ohrožení. (Vágnerová, 2002, s. 269)

V průběhu života se vytváří určitá rovnováha mezi potřebou sociálních kontaktů a potřebou bezpečí. Pocit bezpečí může být ohrožen nadměrnou sociální stimulací. Je známo, že se postupně zvyšuje sklon reagovat agresivně mezi členy malé izolované skupiny vzájemně závislých lidí, zejména tehdy, jestliže ji není možné opustit. (Typickým příkladem je situace na vojně, v internátech apod.) V takové skupině se extrémně snižuje prahová hodnota podnětů, které mohou spustit agresivní jednání (tzv. ponorkový efekt). Agresivitu zvyšuje omezení osobního teritoria. To může být vymezeno prostorově (např. pokoj, skříň nebo zásuvky, které patří jednomu člověku), ale i časově, dobou, kdy jedinec není nikým rušen. Například člověk si občas potřebuje „zalézt“ a dělat si sám co chce. Lidské teritorium má i své subtilnější podoby. Je vymezeno mezilidskými vztahy, pocitem sounáležitosti a pocitem zázemí (např. v rodině, později v dětské partě apod.). Na této úrovni nabývá na významu vědomí rozdílu mezi blízkými a cizími. Podobný mechanismus existuje i na fylogeneticky nižší úrovni. Rozlišení blízkých a cizích lidí umožňuje, aby se jedinec účelně orientoval. Odlišné bytosti mohou představovat nebezpečí, a tudíž je třeba se proti nim bránit. Tento sklon se projevuje ve větší či menší míře i v dnešní společnosti. Člověk má tendenci členit lidi kolem sebe na jedince blízké, tj. přátelské, a cizí, kteří jsou v nejlepším případě akceptováni neutrálně. Má obecný sklon nedůvěřovat odlišnosti a řešit problém potenciálního ohrožení zvýšenou pohotovostí k agresivnímu jednání (zaměřenému samozřejmě proti "cizím"). Nemožnost nebo neschopnost diferencovat (např. proto, že žádní blízcí lidé nejsou, není co rozlišovat, nebo to jedinec nedokáže) zvyšuje úzkost a pocit ohrožení. V závislosti na tom stoupá potřeba bránit se proti všemu. Všichni lidé, resp. celý svět, se jeví jako potenciálně ohrožující. Zvyšuje se tendence k agresivním projevům, která je generalizovaná. Tímto způsobem se chovají některé děti i dospělí, v jejichž chování nelze najít jakoukoli výběrovost, jsou agresivní často a ke všem. (Vágnerová, 2002, s. 269)

Celkem běžnou a relativně tolerovanou agresí je podle Fromma, jak uvádí Vágnerová (2002, s. 270), agrese užitá v obraně. Fromm ji nazývá reaktivní agresí a vypadá následovně: „Člověk při obraně důležitých hodnot užívá násilí. Jde opět o situaci, v níž by mu hrozilo strádání. Impulsem k agresivním projevům je strach ze ztráty, ale může jím být i vztek a rozhořčení nad nehorázností útočníka. Člověk se cítí ohrožen, a proto se brání. Cítí se být v právu, a tak se nemění jeho vztah k sociálním normám. Vědomí oprávněnosti dává lidem pocit morální převahy nad útočníkem, proto jdou zábrany stranou. Určité riziko představuje skutečnost, že nemusí jít o reálné ohrožení. Stačí, že lidé budou věřit v jeho existenci. Následkem toho zaujmou k potenciálním nepřítelům agresivní postoj, aniž by si ověřili, zda jim vůbec chtějí nějak ublížit. Nutkání hledat v zátěžové situaci viníka a potrestat jej představuje historicky dávný obranný mechanismus. Jestliže je situace komplikovaná nebo je nepřítel příliš abstraktní, je možné dosáhnout uspokojení zjednodušeným řešením: stačí najít jakéhokoli přesně definovaného a snadno odlišitelného jedince nebo skupinu, která se stává zástupným viníkem. Zjednodušení je přijatelné (i když často není pravdivé a mnohdy ani logické), protože je srozumitelné. Je jasné a řeší problém bezodkladně, bez jakéhokoli váhání či pochybností. Dotyčný předpokládaný nepřítel se posléze stává objektem agresivity skupiny nespokojených. Na tomto základě se vytvořil nacionalismus i rasismus.“

Podobným typem násilí je pomsta. Zde však nejde o obranu, která by byla zaměřena na odvrácení nebezpečí. Zde se už něco zlého stalo a žádný další akt tuto skutečnost nezmění. Může ale změnit pocity poškozeného, jeho sebeúctu, protože vyrovnává vzniklou křivdu symbolicky. Postižený jedinec nebo skupina nedovedou zvládnout pocit nespravedlnosti jinak, nemají k tomu dostatečné kompetence. Situaci ještě více komplikuje skutečnost, že potřeba odčinění křivdy může být spojena s generalizovaným hodnocením viníků. Jestliže je vina kolektivní, nemusí být ani pomsta individuálně adresná. Zločin jedince odpykávají jeho potomci, příslušníci rodu, rasy nebo národa, a násilí nebere konce. Křesťanský postoj takové chování tlumí důrazem na odpouštění.“ U mnoha agresivních jedinců, kteří překračují uznávané normy, nejde jenom o odmítnutí obecně uznávaných hodnot, ale i o generalizovanou negaci života a světa. (Vágnerová, 2002, s.270)

2.1.3 Postoje k vlastnímu agresivnímu chování

Člověk je většinou schopen svoje chování ovládat, a proto může vlastní sklon k agresivitě potlačovat. To je ovšem vázáno na přijetí určitých norem a ochotě se podle nich řídit. Schopnost sebeovládání může být oslabena, např. nastřádanou zátěží vnějších vlivů, somatickou chorobou, organickým postižením mozku apod. K agresivnímu jednání dojde v důsledku selhání v oblasti autoregulace. Člověk se neovládne a jedná v rozporu s vlastními motivy i přijatými sociálními normami. Jde o situace, kdy se člověk *"sám takto chovat nechtěl"*, ale přesto nakonec tak jednal a jedná. Svoje chování pak lidé obyčejně nějak ospravedlňují. Potřebují si uchovat pozitivní sebehodnocení a vyhnout se pokud možno, pocitům viny. Správně by mělo být jejich chování odsouzeno a hříšník by se za ně měl stydět nebo se cítit vinen. Člověku se však nechce přijmout fakt, že se on sám choval špatně, a proto tuto skutečnost popírá či zkresluje. Je jisté, že se tímto způsobem nežádoucí chování spíše fixuje. Člověk si zvykne, že své přestupky nakonec vždycky nějak zdůvodní a nemá větší důvod usilovat o změnu, pokud nebudou spojeny s citelnou vnější sankcí. Způsobů omluvy vlastního nežádoucího chování je mnoho. Nejčastěji jde o racionalizaci, kdy člověk interpretuje vlastní čin tak, aby jej mohl morálně ospravedlnit. (Vágnerová, 2002 s. 272)

2.1.4 Agrese jako naučený způsob chování

Člověk má vrozené dispozice k agresivnímu jednání. Avšak obdobně jako předpoklady k jiným vlastnostem a schopnostem nejsou vlohy k agresi u všech lidí stejné. Liší se v závislosti na historii a sociokulturní tradici populace, v níž byli v minulosti vlivem pozitivní selekce zvýhodňováni jedinci s určitými dispozicemi, a tím i jejich četnost v dalších generacích (úspěšní jedinci snáze přežili a měli více potomstva). Interindividuální rozdíly existují i v rámci jedné současné populační skupiny. Nejvíce lidí má průměrnou dávku předpokladů k agresivnímu chování (ve vztahu k normě této populace), zatímco extrémní varianty jsou vzácnější. Sklon k agresivnímu chování se rozvíjí učením, není tedy závislý jen na dědičnosti, ale i na vlivech prostředí. Lidská agresivita je projevem potenciálu, který se může učením zvyšovat. Děje se tak již v rodině, jednak pozitivním posilováním agresivních projevů dítěte (dítě si potvrzuje užitečnost agresivního chování - něco jím získalo a nikdo je za ně nepotrestal) a učením nápodobou (dítě dělá to, co vidí u

ostatních lidí, zejména těch, kteří jsou pro ně významní). Jak je zřejmé, posilování agresivních tendencí je ve značné míře závislé na rodičích, na jejich hodnotovém systému, stylu výchovy i jejich preferovaném způsobu chování, které je pro dítě modelem. (Vágnerová, 2002, s. 266)

Koncepty agrese podle teorií učení vycházejí z toho, že tendenci agresivně jednat se člověk učí přímým nebo zástupným zpevňováním. Agrese je přitom chápána jako určitý způsob chování, který se zásadně neliší od jiných. Přímým zpevňováním se rozumí, že agresivní chování je odměňováno. To znamená, že vede k úspěchu (např. protivník je zavražďen nebo se vzdá), proto tento způsob chování člověk opětovně používá a tím se mu učí. (Fürst, 1997, s.129)

Dispozici k agresivnímu jednání nelze hodnotit jen negativně. V extrémní podobě se sice projevuje porušováním sociálních norem a omezováním či poškozováním jiných lidí, ale existují i přijatelné formy. Pozitivní, socializovaná varianta, která respektuje dané sociální normy, se nazývá asertivita. Je to schopnost prosazení a realizace potřebných, nebo dokonce velice žádoucích cílů. Hranice mezi agresivitou a asertivitou je kulturně podmíněná. Je však také třeba upozornit na rozdíl mezi povahou a rolí. Agresivita může být součástí nějaké sociální role, která takové chování od svého nositele vyžaduje. Je tomu tak např. u policistů, vojáků atd. Na druhé straně musíme připomenout, že si tuto roli častěji vybírají jedinci, kterým vyhovuje, protože mají k agresivnímu chování větší dispozici. (Vágnerová, 2002, s. 266)

Agrese patří k přirozené výbavě člověka. Sledování trendů nasvědčuje tomu, že se dnes množí extrémní podoby agrese. S některými těmito extrémními podobami se lze setkat například u organizovaného zločinu.

2.1.5 Organizovaný zločin

Organizovaný zločin představuje společensky velmi závažný jev především pro svou vysokou organizovanost, disponováním značnými finančními prostředky, špičkovou technikou, dokonalými informacemi, možnostmi a ochotou použít zbraně. Nejčastějšími nástroji tohoto zločinu je zavražďování násilím, vraždy, vydírání a korupce, která proniká do nejvyšších míst státní správy a oficiálních struktur. Organizovaný zločin je velmi odolný vůči vnějším represivním opatřením, protože struktury zločineckých skupin jsou velmi stabilní, dlouhodobě zaměřené a mají velkou regenerační schopnost. Formy této

trestné činnosti jsou pestré. Nelegální obchod s drogami, nezákonný obchod s lidmi, převaděčství, nelegální obchod se zbraněmi, výbušninami a radioaktivním materiálem, násilná trestná činnost, padělání, finanční kriminalita, praní špinavých peněz a tak podobně. (Paukertová, 2003, s. 3)

Jednotná a mezinárodní definice organizovaného zločinu není doposud jasně formulována. Evropská unie používá při odlišení organizovaného zločinu od jiných forem kriminality následující *identifikační znaky*:

1. Spolupráce více než dvou osob.
2. Podezření ze spáchání závažné trestné činnosti.
3. Činnost zaměřená na honbu za ziskem.
4. V organizaci má každý své místo (postavení) a z něho vyplývající specifické úkoly.
5. Činnost je dlouhodobá.
6. Uvnitř organizace panuje určitá forma kázně a kontroly.
7. Páchání trestné činnosti na mezinárodní úrovni.
8. Používání násilí a jiných donucovacích prostředků k dosažení cíle.
9. Využívání stávajících hospodářských a obchodních struktur ve svůj prospěch.
10. Napojení organizace na procesy praní peněz.
11. Ovlivňování politiky, médií, veřejné správy, soudních orgánů nebo ekonomiky.

„Organizované skupiny zločinců jsou různě seskupeny, počínaje poměrně volným sdružením až po organizace s dokonalým organizačním řádem. Charakteristickým rysem je požadavek přísné disciplíny a dodržování pravidel konspirace. Pro organizované skupiny zločinců s vysokou mírou organizace a snahou vedoucí k získání politické moci se vžilo označení mafie. Ve světě dochází k průběžnému zvyšování kvality působení skupin organizovaného zločinu, ke zlepšení jejich technického vybavení i využívání moderních komunikačních prostředků. Je postupně patrná změna násilného charakteru činnosti směrem do ekonomické sféry při využití legálně i nelegálně získaných finančních prostředků.“ (Paukertová, 2003, s. 5)

„Zločinecké organizace působící na území České republiky se od roku 1997 výrazně nemění. Pocházejí převážně z území bývalých států SSSR, z bývalé Jugoslávie, z Bulharska, operují zde italské zločinecké skupiny a zločinecké skupiny z jihovýchodní Asie (zejména čínské a vietnamské). Po roce 1989 pronikaly tyto zločinecké organizace na naše území a začaly využívat nedostatků v legislativě a především benevolentního přístupu v oblasti zakládání nových firem. V současné době pokračuje jejich snaha rozšířit sféry

svého vlivu, zejména vytvářením firem se zahraniční spoluúčastí. Postupně dochází ke změnám rozdělení sféry vlivu. Čeští občané zajišťují především tzv. servis – znalost prostředí a zákonů, kontakty a tak podobně.“ Roste profesionalita pachatelů násilné trestné činnosti, jsou zaznamenány pokusy o působení na svědky i justiční orgány. S násilnými projevy úzce souvisí i vydírání. Řada vražd je prováděna na objednávku a pachatelé po spáchání trestného činu většinou ihned opouští naše území. Roste agresivita a brutalita pachatelů a velmi často dochází k devastaci obětí. Nejaktivnější jsou skupiny z bývalého SSSR. (Paukertová, 2003, s. 7)

Organizované loupeže a skupinové krádeže, jindy nazývané „těžká“ profesionální kriminalita, zahrnují vysoce kvalifikovanou trestnou činnost s použitím síly, s donucením a poškozováním majetku, prováděná podle plánu, překvapivě a rychle, s cílem minimalizovat riziko dopadení. Zločinci tohoto typu provádějí trestnou činnost jako své povolání pro finanční zisk. Obvykle pracují v týmech a jsou po zuby ozbrojeni. Do jejich repertoáru patří například ozbrojené loupeže, únosy, průmyslové krádeže ve velkém a mnoho dalších trestných činů. (Inciardi, 1994, s. 96)

2.2 Dlouhodobý trest odnětí svobody

Pokud je jedinec odsouzen k dlouhodobému trestu odnětí svobody, obecně se za ně považují tresty nad 10 let, je tomu za spáchání zvláště závažného trestného činu a jsou ukládány pachatelům, u nichž soud shledal, že se jedná o osoby pro společnost nebezpečné a ji ohrožující.

V teoretické rovině obsahuje nepodmíněný trest odnětí svobody zejména tyto prvky: újmu pachateli, odplatu, morální odsudek, izolaci jako prostředek k ochraně společnosti, příležitost k převýchově, odstranění dalších potenciálních pachatelů a satisfakci oběti a veřejnosti. U doživotního trestu přistupuje ještě prvek eliminační - trvalé vyloučení pachatele ze společnosti. Dlouhodobý trest odnětí svobody není obvykle vhodný prostředek ke kompenzaci způsobené škody.

Uvedené prvky nejsou ovšem u dlouhodobého trestu odnětí svobody zastoupeny rovnoměrně. Jejich frekvence a váha se mění v závislosti na délce uloženého (vykonaného) trestu.

Dá se konstatovat, že v praxi jsou dlouhodobé tresty ukládány zejména za účelem izolovat nebezpečného a aktuálně neovlivnitelného pachatele od společnosti. Vystává

však otázka, nakolik jsou dlouhodobé tresty účelné z hlediska regulativní funkce trestu odnětí svobody, tedy nakolik je možné počítat s pozitivní změnou chování odsouzeného v průběhu trestu, akceptujeme-li fakt, že se počítá s propuštěním odsouzeného k takovému trestu na svobodu. Vzhledem k neadaptivnosti sociálně žádoucích vzorců chování v prostředí věznice si jsou odsouzení nuceni vytvářet nové vzorce chování, které jsou však pro život na svobodě nevhodné. Dochází k tomu, že osobnost odsouzeného postupně sociálně degraduje, samozřejmě, že hloubka této degradace závisí na odolnosti osobnosti odsouzeného.

Vězni procházejí při výkonu dlouhodobého trestu obvykle třemi fázemi: první fází je období "vzdání se minulosti", kdy vězně přestávají sužovat všudypřítomné vzpomínky na život na svobodě a postupně se adaptuje na podmínky života ve věznici. Druhou fází je "příprava na změnu", kdy se vězeň, mnohdy velmi obtížně, psychicky odpoutává od návyků a stereotypů každodenního vězeňského života a od adaptačních mechanismů, které mu umožnily přežít dlouho období uvěznění. Třetí fází je "šok ze svobody" po propuštění a po ztrátě pocitu bezpečí a jistoty ve věznici a při adaptaci na novou realitu života.

Každá tato fáze vyžaduje specifickou adaptaci; někteří vězni jsou ochotni a schopni úspěšně projít všemi uvedenými fázemi výkonu dlouhodobých trestů odnětí svobody, jiní vězni nikoliv, a proto selhávají a žádoucí účinky trestu se nedostavují. (Karabec, 2004)

2.2.1 Výjimečný trest odnětí svobody

V České republice se podle trestního zákona, § 29, odst. 1 a 2, za výjimečný trest považuje jednak trest odnětí svobody nad patnáct až do dvaceti pěti let, jednak trest odnětí svobody na doživotí. Výjimečný trest může být uložen jen za trestný čin, u něhož to trestní zákon ve zvláštní části dovoluje. Trest odnětí svobody nad patnáct až do dvaceti pěti let může soud uložit pouze tehdy, jestliže stupeň nebezpečnosti trestného činu pro společnost je velmi vysoký a možnost nápravy pachatele je obzvláště ztížena.

Jako příklad poslouží ustanovení trestného činu vraždy, podle § 219, tr.z.:

- 1) Kdo jiného úmyslně usmrtí, bude potrestán odnětím svobody na deset až patnáct let,
- 2) Odnětím svobody na dvanáct až patnáct let nebo výjimečným trestem bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1
 - a) na dvou nebo více osobách,

- b) zvlášť surovým nebo trýznivým způsobem,
- c) opětovně,
- d) na těhotné ženě,
- e) na osobě mladší než patnáct let,
- f) na veřejném činiteli při výkonu nebo pro výkon jeho pravomoci,
- g) na jiném pro jeho rasu, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je bez vyznání, nebo
- h) v úmyslu získat majetkový prospěch nebo v úmyslu zakrýt nebo usnadnit jiný trestný čin, nebo z jiné zvlášť zavrženíhodné pohnutky.

Vliv velmi dlouhých trestů odnětí svobody může působit na psychiku řady vězňů negativně, pokud jsou vykonávány v nehumánních podmínkách. Rozhodně ovšem není možné pustit ze zřetele otázku nutné ochrany společnosti před zvlášť nebezpečnými pachateli. V těchto případech je nutné, mimo jiné, vycházet i z nebezpečnosti recidivisty v důsledku jeho kriminálních sklonů, z větší míry zavinění, jestliže se dopustí trestného činu, za který byl už v minulosti trestán. Zákonodárce v takovýchto případech dává jasně najevo svůj záměr, aby pachatelům trestné činnosti, recidivistům, nebyly ukládány krátké tresty, které se u těchto zločinců míjejí účinkem. V takovýchto případech jsou relevantní dlouhodobé tresty odnětí svobody, neboť na škodlivé sklony pachatele lze, jestliže vůbec, účinně působit jen přiměřeným delším zacházením po dobu výkonu trestu odnětí svobody. (Suchý, 1992, s. 21)

2.2.2 Trest odnětí svobody na doživotí

Trest odnětí svobody na doživotí je trestem, který je zpravidla využíván jako nejvyšší trest v zemích, kde není přípustný trest smrti a vlastně tak tvoří jeho náhradu. Jedním ze zásadních rozdílů mezi trestem smrti a trestem odnětí svobody na doživotí je fakt, že přestože pojem *odnětí svobody na doživotí* na první dojem vyvolává představu definitivního řešení, vzhledem k možnosti návratu odsouzeného do společnosti, ve skutečnosti, právě na rozdíl od trestu smrti, zpravidla ve většině zemí definitivním řešením není, tak je tomu i v České republice. Znamená to, že trest odnětí svobody na doživotí nemusí být nevyhnutelně ukončen smrtí odsouzeného a že i odsouzený k tomuto trestu má určitou možnost podmíněného propuštění. Trest odnětí svobody na doživotí smí být podle

českého platného práva uložen za trestný čin, jehož stupeň nebezpečnosti pro společnost je mimořádně vysoký vzhledem k zvlášť zavrženíhodnému způsobu provedení, zavrženíhodné pohnutce a těžkému a těžko napravitelnému následku, tedy v případech trestného činu vraždy, vlastizrady, teroru, obecného ohrožení či genocidy, v případě, že uložení takového trestu vyžaduje účinná ochrana společnosti a není naděje, že by pachatele bylo možné napravit trestem odnětí svobody od 15 do 25 let.

Základní otázkou, s níž se odsouzení k doživotnímu trestu potýkají, je fakt již zmiňované neurčitosti takového rozsudku. Doživotně odsouzení sice mají jistou naději na propuštění, ale je zde absence jistoty, kdy tomu tak bude a za jakých okolností. Tato nejistota na ně tíživě dopadá, celý jejich budoucí život je ohrožen a pocity se velice často mění. Důsledkem toho všeho je, že odsouzení k trestu odnětí svobody na doživotí mají změněný mechanismus vnímání času. V časná mobilizace personálu a vězňů samotných vyžaduje jasné a rychlé úvahy o proceduře propuštění, které toto vnímání času může napravit. (Studijní materiál trest odnětí svobody na doživotí, 1994, s. 9)

Trestní zákon ve svém ustanovení § 29, odst. 3, k trestu odnětí svobody na doživotí říká, že tento trest může soud uložit pouze pachateli, který spáchal trestný čin vraždy podle § 219, odst. 2, nebo který při trestném činu vlastizrady, teroru, obecného ohrožení nebo genocidy, zavinil smrt jiného úmyslně, a to za podmínek, kdy stupeň nebezpečnosti takového trestného činu je pro společnost mimořádně vysoký, vzhledem k zvlášť zavrženíhodnému způsobu provedení činu nebo k zvlášť zavrženíhodné pohnutce nebo k zvlášť těžkému a těžko napravitelnému následku. Dále pak, kdy uložení takového trestu vyžaduje účinná ochrana společnosti a není naděje, že by pachatele bylo možno napravit trestem odnětí svobody nad patnáct až do dvaceti pěti let.

Z hlediska filozofického, právního, ale i z hlediska ochrany lidských práv je možná otázka: Je doživotní odnětí svobody jako náhrada trestu smrti tím správným odsudkem společnosti za nejzávažnější trestný čin? Doživotní trest odnětí svobody bývá nazýván „sociálním trestem smrti“ či „trestem smrti na splátky“. Zatímco trest smrti ničí život najednou, trest odnětí svobody na doživotí činí tak postupně. (Suchý, 1992, s. 19)

K 31.12.2006 bylo ve Věznici Valdice celkem 1131 vězněných osob, z toho přibližně 400 za trestný čin vraždy a šestnáct odsouzených k trestu odnětí svobody na doživotí také za stejný zločin. Za šestnácti vrahy odsouzenými na doživotí zůstalo celkem čtyřicet sedm zavražděných lidí, kdy z tohoto počtu mrtvých má na svém kontě odsouzený J. S. osm vražd, I. R. šest vražd, L. Č. pět vražd. Tito tři vrazi připravili o život celkem devatenáct lidí, a to velmi často těmi nejhrůznějšími způsoby, jaké si člověk může jenom představit.

Tento počet zavražděných je počtem dokázaným. Existují ovšem podezření, že mrtvých mají tito vrazi na svědomí více, ale orgány činné v trestním řízení nedoložily relevantní důkazy, a tak se v těchto případech pouze spekuluje.

V případě trestu odnětí svobody na doživotí lze konstatovat, že možností podmíněného propuštění po odpykání nejméně dvaceti let nebo ukončení tohoto trestu formou milosti tento trest právo na život, na rozdíl od pachatelů vražd, respektuje. Nadějí na ukončení trestu se zmírňuje onen dopad nehumánnosti jako bezvýchodného trestu, a rozhodně tak není formou sociální popravky odsouzeného, jak tvrdí jeho odpůrci.

Ustanovení § 23 trestního zákona vyjadřuje individuální preventivní působení trestu slovy: „Účelem trestu je zabránit odsouzenému v dalším páčání trestné činnosti a vychovat jej k tomu, aby vedl řádný život.“

Trest odnětí svobody na doživotí představuje trvalou nebo dlouhodobou izolaci pachatele od společnosti, ale nezaručuje ten fakt, že odsouzený nebude páchat trestnou činnost ve výkonu trestu, neboť je známo, že řada odsouzených páchá zločin i ve vězení, a to od majetkových až po závažné trestné činy směřované proti životu a zdraví. Zastánci trestu smrti argumentují tím, že při neexistenci tohoto absolutního trestu se nejnebezpečnější vězni mohou ve výkonu trestu dopustit jakéhokoli zločinu a jsou prakticky beztrestní. V souvislosti s přesvědčením, že zbytek života stráví tito vězni ve vězení a s pocitem, že vyšší, přísnější trest za jakýkoli zločin už nemohou dostat, může tyto odsouzené motivovat příkladně k útěku a to za jakoukoli cenu. Potom se nezastaví před ničím a jsou nebezpeční jak pro personál věznice, tak pro veřejnost. Význam podmíněného propuštění z doživotí zde hraje nezastupitelnou roli jako motivační prvek, i když není možné tento aspekt přeceňovat ve vztahu k chování odsouzených. Důležitým faktorem tedy zůstává výchovně působit na odsouzené tak, aby vedli řádný život. Nutno však připomenout, že v případě odsouzených na doživotí jde o mimořádně narušená individua a že v tomto směru jde víceméně o takové působení na tyto jedince (nejčastěji formami terapeutických programů), aby se jejich šance na podmíněné propuštění stala reálnou a v případě, že tuto šanci dostanou, aby se mohli pokud možno vůbec vrátit do života a normálně se začlenit do společnosti. (Kalvodová, 1995, s. 54)

Pozitivem doživotního trestu je nepochybně to, že respektuje:

- základní lidské právo – právo na život,
- neznamená ireparabilní důsledek chybného soudního rozhodnutí,

- respektuje právo pachatele a povinnost státu poskytnout každému možnost resocializace, přičemž možnost podmíněného propuštění stimuluje tento proces.

Na druhé straně je nutné připomenout i určitá negativa, kterými jsou:

- bezvýchodnost trestu se všemi negativními důsledky,
- nepříznivý vliv na psychiku odsouzených,
- beztrestnost za činy spáchané během výkonu trestu,
- relativní nerovnost v postavení odsouzených. (Kalvodová, 1995, s. 78)

2.2.3 Podmínky výkonu trestu odnětí svobody na doživotí

Výkon trestu odnětí svobody odsouzených na doživotí je zatím svým způsobem úzce profilovaná záležitost, jednak samotnými vězni a jednak i samotným výkonem trestu, a tedy vším, co s tímto institutem souvisí. Proto je potřebné zmínit alespoň nejdůležitější právní normy, ze kterých vyplývají veškeré aspekty týkající se fenoménu trestu odnětí svobody na doživotí.

Zákon č. 169/1999 Sb., § 71, ve znění pozdějších předpisů, o výkonu trestu odnětí svobody říká:

- Vnitřní řád věznice, jakož i obsah a formy zacházení s odsouzenými k doživotnímu trestu musí přihlížet též k povaze tohoto trestu a nebezpečnost odsouzených, kterým je takový trest uložen.
- Návštěvy, vycházky a výkon kázeňských trestů probíhají zpravidla odděleně od ostatních odsouzených.
- Odsouzenému k doživotnímu trestu nelze přerušit výkon trestu nebo mu udělit kázeňskou odměnu spočívající v povolení dočasně opustit věznici v souvislosti s návštěvou nebo s programem zacházení.
- Odsouzení k doživotnímu trestu jsou ubytováni zpravidla po jednom.

Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., ve znění pozdějších předpisů, kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody v hlavě sedmé, výkon doživotního trestu, stanoví:

- Odsouzení k doživotnímu trestu vykonávají trest zásadně v oddělení se zesíleným stavebně technickým zabezpečením.

- Odsouzeným může být umožněno v době stanovené vnitřním řádem navštěvovat kulturní a společenské místnosti společně s dalšími odsouzenými.
- Odsouzení pracují zpravidla na pracovištích uvnitř oddělení se zesíleným stavebně technickým zabezpečením. V průběhu vycházek mohou být ve zvlášť odůvodněných případech odsouzení poutáni.
- Návštěvy odsouzených jsou prováděny zpravidla za přímého dohledu příslušníka Vězeňské služby.

2.2.4 Vnitřní diferenciaci odsouzených

Pro současný výkon trestu odnětí svobody a jeho efektivní fungování je naprosto nezbytná vnitřní diferenciaci a s tím související klasifikace odsouzených, jejímž smyslem je uplatňování účinnějších prostředků k dosažení účelu trestu.

Účelem trestu odnětí svobody je chránit společnost před pachateli trestných činů, zabránit jim v páchání dalšího zločinu a vychovávat je k tomu, aby vedli řádný život, a tím působit výchovně i na další členy společnosti, přičemž nesmí být ponižována lidská důstojnost. (Zákon č. 169/1999 Sb.)

Vnitřní diferenciaci vyjadřuje odlišné zacházení s odsouzenými umístěnými do téhož typu věznice. Tvoří ucelený systém pozitivní motivace a je zároveň i výchovným systémem spočívajícím v rozdělení odsouzených do skupin v závislosti na jejich individuálních, osobnostních odlišnostech, znacích, zvláštnostech a vlastnostech, chování, způsobu naplňování cíle programu zacházení a postojích k dosažení již zmíněného účelu výkonu trestu.

V podmínkách výkonu trestu odnětí svobody tedy diferenciaci znamená rozlišování, odlišování jednoho objektu nebo subjektu od druhého a rozdělování odsouzených do určitých skupin, tříd a částí na základě předem stanovených kritérií. Toto členění je prováděno odbornou komisí (pedagog, psycholog, sociální pracovník, vychovatel) na nástupním oddělení, kterým projde každý odsouzený. Zde je zpracována psychologická a pedagogická anamnéza, sociální a zdravotní diagnostika. Na tomto základě je každému odsouzenému individuálně aplikován program zacházení. Realizace diferencovaného VTOS vyžaduje adekvátní klasifikaci odsouzených, založenou na propracované penitenciární diagnostice.

Systém jednotlivých skupin je vzájemně prostupný, proto základem diferencovaného a individuálního přístupu je všestranná znalost každého odsouzeného, čehož lze dosáhnout jedině stálým studiem osobnostních vlastností, charakterových rysů, myšlenek, citů a motivů chování odsouzených. Při přerazování z jedné skupiny do druhé se tedy vyžaduje znalost analýz jednání odsouzeného, příčin jeho chování, přičemž je samozřejmé, že některé vnější jednoznačné činy mohou být různě motivovány. Při zařazování, ale i při přerazování do jednotlivých skupin vnitřní diferenciaci se s každým odsouzeným rozpracovávají perspektivní linie programu zacházení, neboť přecenění či nedostatek perspektiv podstatně komplikuje určitý posun odsouzeného jedince. Myšlenky na takto vnímaný VTOS mají svou minulost a historický vývoj. (Koncepce rozvoje vězeňství v ČR, 1998, s. 29)

2.2.5 Zařazování odsouzených z nástupního oddělení do skupin vnitřní diferenciaci

Pokud není uvedeno jinak, je v následující kapitole je čerpáno z Nařízení č. 48/2004, kterým se stanoví Vnitřní řád Věznice Valdice.

Rozhodujícím faktorem pro zařazení odsouzeného do jednotlivých skupin vnitřní diferenciaci je komplexní zpráva o odsouzeném, kterou zpracovává v nástupním oddělení odborná komise (psycholog, speciální pedagog, sociální pracovník, lékař a vychovatel).

Dalšími kritérii, která se spolupodílejí na zařazení odsouzených jsou:

- recidiva trestné činnosti,
- závažnost trestného činu,
- délka pobytu na svobodě,
- délka trestu - zpravidla odsouzení s trestem do 12 let se zařadí do II. SVD /ZO-2/
- nad 12 let do III. SVD /ZO-3/

Prvověznění odsouzení s délkou trestu do 15 let se zařazují do II. SVD /ZO-2/, s výjimečným trestem do III. SVD /ZO-3/ a umísťují se do oddělení pro prvovězněné.

➤ **Kritéria jednotlivých skupin vnitřní diferenciaci pro zařazení odsouzených**

První skupina vnitřní diferenciaci / ZO-1/

Do této skupiny jsou zařazováni odsouzení, kteří akceptovali trest, nedopouštějí se kázeňských přestupků, jsou příkladem ostatním odsouzeným a aktivně plní zvolený program zacházení.

V případě pracovního zařazení vykazují trvale dobrou pracovní morálku. Nelze sem zařadit odsouzeného, který odmítá pracovní zařazení. Je sem však možno zařadit odsouzeného, který není pracovním zařazen z důvodu nezařaditelnosti (zdravotní důvody a důchodci), a odsouzeného, který není pracovním zařazen z důvodu nedostatku pracovních příležitostí, ale o práci projevuje zájem opakovaně. V ZO-1 lze ponechat odsouzeného, který se stal nezaměstnaným ne vlastní vinou (např. zrušení pracoviště).

Druhá skupina vnitřní diferenciaci / ZO-2/

Do této skupiny jsou zařazováni odsouzení, kteří k plnění programu zacházení a dodržování svých povinností přistupují formálně. Spolupráce s vychovatelem je průměrná. Výjimečně se dopouštějí drobných kázeňských přestupků (není uložen kázeňský trest celodenního umístění do uzavřeného oddělení nebo samovazba).

Nejsou sem zařazováni odsouzení, kteří odmítají práci a jsou z vlastní viny nezaměstnaní (byli vyřazeni za neomluvené pracovní směny).

U odsouzených nezaměstnaných se postupuje individuálně, sleduje se jejich zájem o práci nebo zapojení do brigád. U nezařaditelných je kritériem chování odsouzeného.

Třetí skupina vnitřní diferenciaci / ZO-3/

Je skupina základní, která představuje v souladu se zákonem o výkonu trestu a prováděcími předpisy základní režim ve výkonu trestu.

Jsou do ní zařazováni odsouzení, kteří program zacházení plní pasivně, odmítají jej plnit nebo si program zacházení odmítli zvolit. Nedodržují své povinnosti a hrubým způsobem porušují vnitřní řád. Dopouštějí se závažných kázeňských přestupků (ohrožují odsouzené, zaměstnance VS nebo jiné osoby, opakovaně zneužívají alkohol nebo léky, zcizují nebo ničí vězeňský či osobní majetek, popř. majetek výrobních organizací), řešených celodenním umístěním do uzavřeného oddělení nebo samovazbou, byli vyřazeni z vlastní viny z práce nebo práci trvale odmítají.

Rovněž se sem zařadí odsouzený přeřazený rozhodnutím soudu z typu "ostraha" do typu "zvýšená ostraha" a odsouzený, který zneužil "přerušení výkonu trestu" nebo se dopustil trestné činnosti (nikoliv násilného charakteru) během výkonu trestu odnětí svobody a byl za ni souzen.

Čtvrtá skupina vnitřní diferenciaci / ZO-4/

Do této skupiny vnitřní diferenciaci jsou zařazováni odsouzení, kteří ve věznici spáchali úmyslný trestný čin násilného charakteru, fyzicky napadli zaměstnance VS, pokusili se o útěk z věznice, napadají spoluodsouzené, opakovaně zneužívají alkohol, léky nebo psychotropní látky, zcizují nebo ničí vězeňský a osobní majetek ostatních odsouzených, popř. majetek výrobních subjektů.

Chování těchto odsouzených nelze zvládnout standardními prostředky zacházení.

- **Přeřazování odsouzených v rámci jednotlivých skupin vnitřní diferenciaci**

Návrh na přeřazení podává vychovatel písemnou formou s řádným zdůvodněním na základě vyhodnocení plnění programu zacházení a objektivního zhodnocení projevů chování a jednání odsouzeného. Po projednání odbornou komisí, příp. bezpečnostní komisí, se návrh předkládá ke schválení řediteli věznice. S přijatým rozhodnutím seznámí vychovatel odsouzeného, přičemž mu sdělí důvod tohoto opatření. Zároveň o tom učiní záznam do osobní karty odsouzeného a zajistí další příslušné kroky související s touto změnou.

- **Přeřazování do přísnější skupiny**

Odsouzený může být přeřazen do nejbližší přísnější skupiny, ale i do skupiny vzdálenější, a to podle intenzity přestupku či nebezpečnosti jeho chování. Přeřazování se provádí v nejkratším možném termínu od uložení posledního kázeňského trestu (pokud možno ihned).

Doba pobytu odsouzeného v nové SVD od přeřazení nebo od uložení dalšího kázeňského trestu se stanoví nejméně na jedno hodnotící období (u ZO-2 a ZO-3) a nejméně dvě hodnotící období u ZO-4. Prokazuje-li odsouzený v uvedeném období zlepšené chování, může být po stanovené době přeřazen zpět do původní SVD.

- **Přeřazování do výhodnější skupiny**

Hlavním kritériem při přeřazování je plnění programu zacházení. Je nutné přihlížet k obsahu jednotlivých bodů a přístupu odsouzeného k jejich plnění (pasivní nebo aktivní přístup). Při přeřazování se bere dále v úvahu délka trestu, recidiva, délka pobytu a chování v době zařazení ve stávající SVD.

- ze IV. do III. SVD odpovídající chování po dobu 2 hodnotících období
- ze III. do II. SVD zpravidla po vykonání 20% z celkové délky uloženého trestu / min. doba pobytu ve III. SVD je 12 měsíců /
- ze II. do I. SVD zpravidla po vykonání 50% z celkové délky uloženého trestu / min. doba pobytu ve II. SVD je 12 měsíců /

- **Výjimečná opatření**

Odsouzení, kteří odmítnou přeřazení do výhodnější skupiny vnitřní diferenciaci, se ve stejné skupině ponechají s tím, že své rozhodnutí stvrdí podpisem v osobní kartě. Současně podepíše souhlas s podřízením se režimu v této skupině a souhlas s tím, že k další změně v jejich prospěch může dojít až po uplynutí minimálně 1 hodnotícího období v této skupině.

- **Opatření upravující přeřazování z kategorie "nepracující odsouzený z vlastní viny"**

Je-li pracující odsouzený vyřazen z práce z vlastní viny, je v tomto daném měsíci zařazen do kategorie "nepracující z vlastní viny" a do ZO-3 bez nároku na sociální kapesné. Následující měsíc jej zařazovací komise přeřadí do kategorie "nezaměstnaný" s návrhem na sociální kapesné. SVD ZO-3 se nemění.

2.2.6 Vnitřní diferenciaci odsouzených na doživotí

Pokud není uvedeno jinak, je v této kapitole je čerpáno z Metodického listu ředitele odboru výkonu vazby a trestu Generálního ředitelství Vězeňské služby České republiky č. 13/2001, kterým se ujednoci způsob výkonu trestu odnětí svobody u odsouzených k doživotnímu trestu a dalších odsouzených, u nichž je diagnostikována potřeba zvýšené detence. Toto nařízení je dopodrobna vypracovaným materiálem, podle kterého se postupuje v přímém výkonu trestu u odsouzených na doživotí.

Odsouzení k doživotnímu trestu odnětí svobody se zařazují do tří prostupných skupin vnitřní diferenciaci. Celá tato oblast zařazování odsouzených do diferenciacních skupin je,

mimo jiné, také založena na kritériu bezpečnosti a na kritériu zacházení s jednotlivci i skupinou.

Do **první diferenční skupiny** jsou zařazováni odsouzení zpravidla po 10 letech pobytu ve druhé diferenční skupině, kteří příkladně plní své povinnosti a aktivně se zúčastňují programu zacházení.

Do **druhé diferenční skupiny** se zařazují odsouzení zpravidla po 5 letech pobytu ve třetí diferenční skupině, kteří převážně plní své povinnosti a akceptují působení odborných pracovníků oddělení výkonu trestu.

Do **třetí diferenční skupiny** jsou zařazováni všichni odsouzení nastupující doživotní výkon trestu odnětí svobody a setrvávají v ní ti, kteří se dopouštějí závažných přestupků proti vnitřnímu řádu věznice a je prokazatelné, že jejich chování nebude možné zvládnout běžnými postupy. Program zacházení u této kategorie odsouzených je uskutečňován minimálně tři hodiny denně.

➤ **První diferenční skupina**

Vybavení cel je standardní, zpravidla není pevně zabudováno. To znamená, že postel, stůl a židle nejsou zabudovány pevně k podlaze, tak aby jimi odsouzený nemohl pohybovat. Systém vytápění je podlahový nebo pomocí radiátoru. V cele je minimální množství osobních věcí nad rámec řádu výkonu trestu odnětí svobody. Osvětlení je bezpečnostní, bez možnosti jakékoliv manipulace. Elektrický proud je zapínán i vypínán centrálně jak pro osvětlení, tak i pro zásuvkový okruh. V noční době se cela prosvěcuje osvětlením 24 V. WC je pevně ukotveno k podlaze. Odsouzení jsou v této vnitřní diferenční skupině ubytováni zpravidla po dvou.

Tato vnitřní diferenční skupina odsouzených na doživotí je umístěna ve Věznici Mírov. U každého odsouzeného je vždy komplexně uplatňován individuální program zacházení podle § 41 zákona o výkonu trestu odnětí svobody.

Tento program zacházení respektuje specifické a individuální potřeby odsouzeného, které jsou odvislé od jeho věku, délky již vykonaného trestu, intenzity kontaktů s vnějším světem a charakteristiky osobnosti. Jestliže jeho chování a změny osobnosti opravňují k podání žádosti o přeřazení do věznice typu ostraha nebo k podmíněnému propuštění, je nezbytné v dostatečném předstihu přizpůsobit program zacházení této skutečnosti a rozšířit ho o formy sebeobslužných činností, sociální poradenství, navázat kontakty s probační a mediační službou, apod.

➤ Druhá diferenční skupina

Tato vnitřní diferenční skupina odsouzených na doživotí je umístěna ve Věznici Mírov i ve Věznici Valdice. Jedná se o skupinu tzv. *přechodovou* a jde o institut vytvořený k aktuální bezpečnostní a výchovné potřebě vztahující se ke každému odsouzenému v této skupině zvlášť, a to tak, že ve Věznici Valdice jsou kritéria druhé diferenční skupiny nastavena přísněji nežli ve Věznici Mírov.

Ve druhé diferenční skupině je vybavení cel standardní a nemusí být pevně zabudováno. Ve Věznici Valdice je pevně zabudováno do podlahy. Systém vytápění je podlahový nebo pomocí radiátoru, v cele je minimální množství osobních věcí nad rámec řádu výkonu trestu odnětí svobody, osvětlení bezpečnostní, bez možnosti jakékoliv manipulace, centrální zapínání a vypínání elektrického proudu pro osvětlení i zásuvky, noční osvětlení cel je 24 V. WC je pevně ukotveno k podlaze. Odsouzený je ubytován zpravidla samostatně, maximálně po dvou.

Po zařazení do této diferenční skupiny se taktéž přistupuje k nabídce uplatňování individuálního programu zacházení podle § 41 zákona o výkonu trestu odnětí svobody. Jestliže odsouzený akceptuje výkon trestu bezkonfliktně a jeho chování je charakterizováno jako slušné a programy zacházení jsou realizovány bezproblémově, může být působení rozšířeno o intenzivnější sociální kontakty i formou kontaktní návštěvy, možností pracovní a jiné terapie, řízené kulturní činnosti a ubytování po dvou odsouzených.

➤ Třetí diferenční skupina

Odsouzení na doživotí v této diferenční skupině jsou pouze ve Věznici Valdice. Vybavení cel je základní. Lůžko, stůl a židle jsou ukotveny pevně do podlahy a zdiva. Systém vytápění je zde pomocí registru (ocelová trubka).

Skříňky a osobní věci jsou vymístěny z prostoru ubytovaného před dělicí klatr, který rozděluje cel na dvě části. Na část ubytovací, kde pobývá odsouzený, a na část, kde má své osobní věci, ale nemá k nim běžně přístup. V prostoru, kde pobývá odsouzený, je nainstalována pouze polička, v níž odsouzený může mít minimální množství osobních věcí nad rámec řádu výkonu trestu odnětí svobody. Osvětlení je zde bezpečnostní, tzv. „antivandal“, odolné proti nárazu i proti vysokému žáru a možnosti jakékoliv manipulace. Taktéž zapínání a vypínání elektrického proudu je centrální pro zásuvky i pro osvětlení. Noční osvětlení je 24 V. WC je pevně ukotveno k podlaze. Odsouzený je ubytován zpravidla samostatně.

Účelem působení na odsouzeného v této diferenční skupině je omezit důsledky desocializace a prizonizace tak, aby byly redukovány nežádoucí projevy chování v rámci agresivity nebo apatie a aby se udržela přiměřená psychická a fyzická kondice, umožňující bezkonfliktní kontakt se zaměstnanci věznice a eventuálními návštěvami. Obsahem zacházení je vedle speciálních výchovných aktivit zejména procvičování zvládání vlastní depresí, frustrací a z toho plynoucích agresí a autoagresí, využívání vězeňské knihovny, získávání informací z médií, pohybové aktivity, potřebná intervence odborných zaměstnanců, eventuálně zaměstnávání podle možností věznice. Aktivity jsou realizovány zpravidla individuálně. Program zacházení je uskutečňován nejméně tři hodiny denně.

2.3 Vězeňská služba České republiky

Vězeňská služba České republiky (dále jen Vězeňská služba) byla zřízena zákonem České národní rady číslo 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky, s účinností od 1.1.1993.

Vězeňská služba zajišťuje výkon vazby a výkon trestu odnětí svobody a v rozsahu stanoveném uvedeným zákonem také ochranu pořádku a bezpečnosti při výkonu soudnictví a správě soudů a při činnosti státních zastupitelství a Ministerstva spravedlnosti.

Vězeňská služba je ozbrojeným bezpečnostním sborem a řídí ji generální ředitel Vězeňské služby, který zároveň odpovídá za její činnost. Je jmenován a odvoláván ministrem spravedlnosti. Vězeňská služba je správním úřadem a účetní jednotkou.

Organizačními jednotkami Vězeňské služby jsou generální ředitelství, vazební věznice, věznice a Institut vzdělávání. Generální ředitelství zabezpečuje plnění společných úkolů ostatních organizačních jednotek, které metodicky řídí a kontroluje. V čele vazebních věznic, věznic a Institutu vzdělávání jsou ředitelé, které jmenuje a odvolává generální ředitel. (Zákon č. 555/1992 Sb.)

2.3.1 Úkoly vězeňské služby

Dle zákona 555/ 1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky ve znění pozdějších předpisů, je stanoveno, že Vězeňská služba:

- spravuje a střeží vazební věznice a věznice a odpovídá za dodržování zákonem stanovených podmínek výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody,

- střeží, předvádí a eskortuje osoby ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody,
- prostřednictvím programů zacházení soustavně působí na osoby ve výkonu trestu odnětí svobody a obdobně i na některé skupiny osob ve výkonu vazby s cílem vytvořit předpoklady pro jejich řádný způsob života po propuštění,
- provádí výzkum v oboru penologie a využívá jeho výsledky a vědecké poznatky při výkonu vazby a při výkonu trestu odnětí svobody,
- zajišťuje pořádek a bezpečnost v budovách soudů, státních zastupitelství a ministerstva a v jiných místech jejich činnosti a v rozsahu stanoveném tímto zákonem zajišťuje pořádek a bezpečnost při výkonu pravomoci soudů a státních zastupitelství,
- vytváří podmínky pro pracovní a jinou účelnou činnost osob ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody,
- provozuje hospodářskou činnost za účelem zaměstnávání osob ve výkonu trestu odnětí svobody, případně i osob ve výkonu vazby,
- vede evidenci osob ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody na území ČR,
- plní úkoly, které pro ni vyplývají z vyhlášených mezinárodních smluv, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je ČR vázána,
- zabezpečuje vzdělávání příslušníků Vězeňské služby a občanských zaměstnanců Vězeňské služby, které provádí Institut vzdělávání, a vzdělávání osob ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody, které provádí střední odborné učiliště, učiliště a odborné učiliště VS,
- poskytuje zdravotní péči osobám ve výkonu vazby, osobám ve výkonu trestu odnětí svobody, příslušníkům a občanským zaměstnancům Vězeňské služby; v případě potřeby zabezpečuje specializovanou zdravotní péči v mimovězeňských zdravotnických zařízeních,
- prošetřuje vlastními pověřenými orgány trestnou činnost příslušníků; ve spolupráci s Policií ČR se podílí na předcházení a odhalování trestné činnosti osob ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody.

2.3.2 Organizace a členění Vězeňské služby

Vězeňská služba se podle zákona č. 555/1992 Sb. o Vězeňské službě a justiční strážní člení na vězeňskou stráž, justiční stráž a správní službu. Vězeňská stráž a justiční stráž mají postavení ozbrojeného sboru.

- **Vězeňská stráž** střeží, předvádí a eskortuje osoby ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody, střeží vazební věznice, věznice a věznice pro místní výkon trestu a při této činnosti a v uvedených místech zajišťuje stanovený pořádek a kázeň.
- **Justiční stráž** zajišťuje pořádek a bezpečnost v budovách soudů a státních zastupitelství a v jiných místech činnosti soudů a ministerstva spravedlnosti a v rozsahu stanoveném zákonem zajišťuje bezpečnost výkonu pravomocí soudů a státních zastupitelství.
- **Správní služba** rozhoduje ve správním řízení podle zvláštních právních předpisů a zabezpečuje organizační, ekonomickou, výchovnou a další odbornou činnost. Součástí správní služby je i zdravotnická služba. Činnost správní služby zajišťují občanští zaměstnanci a příslušníci VS.

Příslušníci Vězeňské služby zařazení do správní služby mohou být pověřeni plněním úkolů vězeňské stráže. Příslušníci zařazení v justiční strážní mohou být dočasně povoláni k plnění úkolů vězeňské stráže v místech výkonu vazby nebo výkonu trestu odnětí svobody jen v mimořádných případech, nemůže-li vězeňská stráž zajistit vlastními prostředky pořádek a bezpečnost v těchto místech, a to pouze se souhlasem ministra spravedlnosti České republiky.

2.3.3 Typy věznic

Zákon č.169/99 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů, věznice člení podle způsobu vnějšího střežení a zajištění bezpečnosti do čtyř základních typů:

- a) s dohledem,
- b) s dozorem,
- c) s ostrahou,
- d) se zvýšenou ostrahou.

Zajištění bezpečnosti v jednotlivých typech věznic, jak uvádí Černíková (2005, s. 91), je následující:

Věznice s dohledem (otevřená věznice)

- *Vnější bezpečnost* - nejsou užívány speciální stavebně technické prostředky ani ozbrojené stráž k zabránění útěku odsouzených. Kontrolu a dohled nad činností odsouzených provádí pověřený vychovatelé. Odsouzení nejsou uzamykáni na celách ani v nočních hodinách.
- *Vnitřní bezpečnost* - v prostorách věznic se odsouzení pohybují bez omezení, pracují zpravidla mimo věznice, dohled nad pracovní činností provádí vychovatel. V mimopracovní době je umožněn volný pohyb mimo věznici za účelem účasti na kulturně výchovných, sportovních aktivitách a dalších na základě povolení ředitele věznice a ředitel rozhoduje, o dohledu zaměstnance. Návštěvy odsouzených se uskutečňují zpravidla bez dohledu zaměstnance a ředitel věznice může jednou za dva týdny povolit nejdéle na dobu 24 hodin dočasné opuštění věznice, vydává se tiskopis o povolení (kdy, jak dlouho, místo zdržování se).

Věznice s dozorem (polootevřená věznice)

- *Vnější bezpečnost* - je zajišťována stejně jako u věznice s dohledem.
- *Vnitřní bezpečnost* - uvnitř věznice se zpravidla pohybují odsouzení organizovaně pod dohledem zaměstnance. Odsouzený, u kterého je předpoklad, že to nezneužije, lze udělit volný pohyb uvnitř věznice. Odsouzení pracují zpravidla na nestřežených pracovištích mimo věznice, pod častější kontrolou pracovníka Vězeňské služby. V mimopracovní době se též mohou zúčastnit akcí mimo věznice, ale rozsah je menší, ale vždy se jich účastní pracovník Vězeňské služby. Vydávají se povolení. Návštěvy se provádí zpravidla bez dohledu zaměstnance VS a jednou za měsíc lze povolit odsouzenému opustit věznici na dobu 24 hodin za administrativních podmínek jako ve věznici s dohledem.

Věznice s ostrahou (uzavřená věznice se středním střežením)

- *Vnější bezpečnost* - použity speciální stavebně technické prostředky a ozbrojené stráž k zabránění útěku z věznice.
- *Vnitřní bezpečnost* - pohyb uvnitř organizovaný, vždy pod dohledem zaměstnance, volný pohyb při plnění pracovních povinností udělován výjimečně, vězňové pracují

zpravidla na pracovištích uvnitř věznice nebo střežených pracovištích mimo věznice, ve zvláštních případech lze vydat povolení pracovat mimo věznici na nestřeženém pracovišti. Dohled nad pracovišti se provádí vždy pracovníkem VS. Návštěvy se provádí zpravidla za dohledu pracovníka Vězeňské služby. V souvislosti s návštěvou může ředitel věznice povolit jednou za dva měsíce dočasně opustit věznici až na 24 hodin, vydává se povolení na předepsaném tiskopisu.

Věznice se zvýšenou ostrahou (uzavřená věznice s maximálním střežením)

- *Vnější bezpečnost* - její zajištění je stejné jako u věznice s ostrahou.
- *Vnitřní bezpečnost* - veškerý pohyb odsouzených ve věznici se zvýšenou ostrahou se provádí organizovaně, vždy pod dohledem příslušníka Vězeňské služby. Jestliže jsou odsouzení zařazení do práce, tak zásadně pracují na pracovištích uvnitř věznice nebo také mohou práci vykonávat přímo na celách, pokud to charakter a vhodnost práce umožní. Dohled nad pracovní činností odsouzených vykonává ředitelem stanovený zaměstnanec Vězeňské služby nejméně jedenkrát za půl hodiny. Odsouzeným se nepovoluje volný pohyb uvnitř věznice ani při plnění pracovních povinností. Návštěvy odsouzených se provádějí zpravidla za přímého dohledu příslušníka Vězeňské služby.

Věznice se zvýšenou ostrahou jsou nejpřísněji střežené vězeňské objekty a systém střežení je tvořen souhrnem využití sil, prostředků a organizačních opatření vězeňské stráže při střežení, výkonu dozorcí služby, předvádění a eskortování vězněných osob a při střežení objektů. Pachatele, kterému byl uložen výjimečný trest odnětí svobody na doživotí, soud zpravidla zařadí do věznice se zvýšenou ostrahou, dle § 39, odst.2., písm. d, trestního zákona.

Vedle základních typů věznic se zřizují ještě zvláštní věznice pro mladistvé. V rámci jedné věznice mohou být zřízena oddělení různých typů, pokud tím nebude ohrožen účel výkonu trestu.

2.4 Kázeňská pravomoc

Prostředky kázeňské pravomoci jsou kázeňské odměny a kázeňské tresty uvedené v zákoně o výkonu trestu odnětí svobody. Při využívání prostředků kázeňské pravomoci je

nutné respektovat stupně kázeňské pravomoci tak, aby druh a výše ukládaného trestu odpovídaly rozsahu stanoveném v právních předpisech a vnitřních předpisech Vězeňské služby.

Zákon o výkonu trestu odnětí svobody č. 169/1999 Sb. řeší a upravuje kázeňské odměny a tresty následovně: „Jestliže odsouzený svým chováním a jednáním nebo příkladným činem projevuje odpovědný přístup k plnění stanovených povinností a spolupracuje při naplňování účelu výkonu trestu, lze mu udělit odměnu.“

➤ **Odměnami jsou:**

- a) pochvala,
- b) mimořádné zvýšení doby trvání návštěv během jednoho kalendářního měsíce až na 5 hodin,
- c) povolení jednorázového nákupu potravin a věcí osobní potřeby odsouzenému, který jinak tyto nákupy nemůže provádět,
- d) zvýšení kapesného nejvýše o jednu třetinu až na dobu 3 kalendářních měsíců,
- e) věcná nebo peněžitá odměna až do výše 1 000 Kč,
- f) rozšíření osobního volna na sportovní, kulturní nebo jiné zájmové aktivity až na dobu 1 měsíce,
- g) povolení opustit věznici až na 24 hodin, v souvislosti s návštěvou nebo s programem zacházení,
- h) přerušení výkonu trestu.

Kázeňským přestupkem je zaviněné porušení zákonem stanovené nebo na jeho základě uložené povinnosti, pořádku nebo kázně během výkonu trestu. Za kázeňský přestupek lze odsouzenému uložit kázeňský trest.

➤ **Kázeňskými tresty jsou:**

- a) důtka,
- b) snížení kapesného nejvýše o jednu třetinu až na dobu 3 kalendářních měsíců,
- c) zákaz přijetí jednoho balíčku v kalendářním roce,
- d) pokuta až do výše 1 000 Kč,
- e) propadnutí věci,
- f) umístění do uzavřeného oddělení až na 28 dnů, s výjimkou doby stanovené k plnění určených úkolů programu zacházení,

- g) celodenní umístění do uzavřeného oddělení až na 20 dnů,
- h) umístění do samovazby až na 20 dnů,
- i) odnětí výhod vyplývajících z předchozí kázeňské odměny.

Ukládání kázeňských trestů podle zákona 169/1999 Sb.

- 1) Kázeňský trest lze uložit, jen jsou-li náležitě objasněny okolnosti kázeňského přestupku a prokázána vina odsouzeného. Před uložením kázeňského trestu musí být odsouzenému umožněno, aby se k věci vyjádřil.
- 2) Uložený kázeňský trest musí být úměrný závažnosti spáchaného kázeňského přestupku a musí být v souladu se zájmem na dosažení účelu trestu. Za kázeňský přestupek lze uložit jen jeden kázeňský trest. Trest propadnutí věci lze uložit i vedle jiného kázeňského trestu.
- 3) Kázeňský trest nelze uložit, jestliže od spáchání kázeňského přestupku uplynula doba jednoho roku.

2.5 Kázeňské řízení

Pokud není uvedeno jinak, je v této kapitole čerpáno z Metodického listu č. 40/2006, kterým se stanoví podrobnosti a postup zaměstnanců Vězeňské služby České republiky při uplatňování kázeňské pravomoci nad odsouzenými a obviněnými.

O uložení kázeňského trestu je třeba rozhodnout co nejdříve po zjištění kázeňského přestupku a jeho náležitém objasnění. O kázeňském přestupku odsouzeného se sepíše záznam na předepsaném tiskopisu, (příloha č. 1). Ze záznamu musí být zřejmé konkrétní údaje o jednání, v němž je spatřován kázeňský přestupek, včetně označení místa, času, způsobu spáchání přestupku a okolností, za nichž byl přestupek spáchán, popřípadě též předpokládané pohnutky takového jednání. Záznam o kázeňském přestupku a uložení kázeňského trestu se po jeho vykonání založí do osobního spisu odsouzeného.

V řízení o kázeňském přestupku je důkazním prostředkem vše, co může přispět k objasnění skutku, zejména vlastní zjištění zaměstnance Vězeňské služby, výpovědi odsouzených a jiných osob, věci, listiny a ohledání. Důkazy musí být označeny konkrétně, a to takovým způsobem, aby je bylo možné prověřit. Jsou-li důkazním prostředkem výpovědi svědků, uvede se stručný obsah jejich výpovědí. Doznání odsouzeného

nezbavuje zaměstnance Vězeňské služby povinnosti přezkoumat a dostupnými prostředky prověřit všechny okolnosti skutku.

Dokazování je nejdůležitější fází probíhajícího kázeňského řízení, zvláště v řízení o kázeňském přestupku. Jde o shromažďování, získávání a hodnocení důkazních prostředků za účelem zjištění, zda skutek, v němž je spatřován kázeňský přestupek, se skutečně stal a zda jej spáchal odsouzený. Hodnocení důkazů provádí zaměstnanec Vězeňské služby s kázeňskou pravomocí podle své vlastní úvahy, a to každého důkazu jednotlivě, jakož i všech důkazů v jejich vzájemné souvislosti. V nezbytném rozsahu je třeba zkoumat i okolnosti, za nichž byl přestupek spáchán a pohnutky, které ke spáchání přestupku vedly. Důkazní prostředky napomáhají správné kvalifikaci jednání odsouzeného, kdy z jejich obsahu musí být zřejmé, zda jednání odsouzeného zakládá důvod pro uložení kázeňského trestu. Věcnými důkazy jsou zejména předměty, kterými nebo na kterých byl přestupek spáchán. Listinnými důkazy jsou listiny, které svým obsahem prokazují dokazovanou skutečnost vztahující se k odsouzenému, anebo ke spáchanému skutku. Všechny důkazy musí být označeny nebo popsány tak, aby je bylo možno později individuálně identifikovat.

Kázeňské tresty lze odsouzeným uložit za jednání, která naplňují skutkovou podstatu kázeňského přestupku. Kázeňským přestupkem je zaviněné porušení zákonem stanovené nebo na jeho základě uložené povinnosti, pořádku nebo kázně během výkonu trestu. K pozitivní motivaci odsouzených přispívá především uložení podmíněného kázeňského trestu. Podmíněné uložení kázeňského trestu je třeba vždy zvážit, jde-li o:

- první kázeňský přestupek,
- kázeňský přestupek v období přizpůsobení se podmínkám výkonu trestu,
- první přestupky nové skutkové podstaty nebo o první přestupky vyžadující jinak uložení přísnějšího kázeňského trestu,
- odsouzeného s nízkou frekvencí páchaní kázeňských přestupků,

Každý zaměstnanec s kázeňskou pravomocí musí v kázeňském řízení postupovat v souladu se zákonem o výkonu trestu, řádem výkonu trestu, jakož i dalšími právními předpisy a vnitřními předpisy Vězeňské služby; svědomitě a odpovědně projednat každý podnět, který zakládá naplnění skutkové podstaty kázeňského přestupku.

2.6 Osobnost doživotně odsouzeného

Výjimečný trest doživotí je podle statistik udělován vzácně. Soud jej uloží pachateli za podmínek stanovených v § 29, odst. 3, trestního zákona.

Kriminální chování je výslednicí vzájemné souhry vnitřních (osobnost pachatele) a vnějších činitelů. V genezi kriminálního chování se uplatňují typické strukturální charakteristiky osobnosti a prvky proměnné dynamické povahy. K nim patří motivace jako bezprostřední soubor příčin konkrétního deliktu. Motivace kriminálního chování má tyto charakteristické zvláštnosti:

- bezprostřednost uspokojení potřeb, která bývá v psychopatologické terminologii označena jako nezdrženlivost,
- přeskočení fází rozhodovacího procesu, během nichž dochází k tvorbě rozhodnutí o chování, přičemž některé z motivů převládou, zatímco jiné jsou potlačeny (hlavně u impulzivních deliktů, kde na fázi vzniku motivů navazuje bezprostředně realizace chování),
- subjektivizace morálních a právních norem založená na egocentrické orientaci osobnosti.

U kriminálních recidivistů se chování tohoto typu stává zvykem, automatismem a součástí životního stylu za spoluúčasti rigidity postojů, myšlení a chování. Kriminální chování pak může být instinktivním procesem rozbíhajícím se na vhodný spouštěcí podnět. Zajímavé jsou studie kognitivisticky orientovaných psychologů, kteří navrhli model kriminality jakožto životního stylu a v jehož rámci formulovali vzorce iracionálního myšlení (rysy) typické pro kriminální multirecidivisty. Takové rysy pak vytvářejí charakteristické vzorce chování, jako je interpersonální bezohlednost, sklon k porušování sociálních pravidel, nezdrženlivost a nezodpovědnost.

Doživotně odsouzeného, vzhledem k spáchanému činu apod., budeme z hlediska psychopatologické terminologie pravděpodobně charakterizovat jako osobu s asociální, anomální, tedy psychopatickou strukturou osobnosti. Asociální psychopati představují skupinu jedinců s hlubokou poruchou osobnosti, která se projevuje hlavně v sociální sféře (porucha v interpersonálních vztazích), a to relativně od mladého věku. Poruchy osobnosti vedou k trvalým maladaptivním vzorcům chování, které jsou hluboce zakořeněné. Mohou se týkat jak oblasti chování, tak emocí, kognitivních procesů, vnímání a psychodynamiky. Dotyční jsou zaměřeni na sebe, své potřeby a projevují značnou rigiditu, postrádají empatii s jinými, jsou nevyzrálí.

Nejčastěji se porucha osobnosti vyskytuje mezi kriminálními recidivisty (odhad na podílu této specifické populace je 70 až 100 %, v běžné populaci 1 %). Celková prevalence poruch osobnosti je udávána mezi 7 - 13 % a mezi 20 - 30 % v medicínské praxi. Obecně jsou proto považováni za „nenapravitelné“ a většina pokusů o korektivní socializaci selhává. Nicméně tento dosti rozšířený názor, že psychopatovo chování je zcela nezměnitelné, nemusí platit bezvýhradně. Dokladem může být dlouhodobě úspěšné zacházení s nebezpečnými kriminálními recidivisty - psychopaty v dánském vězení Jiderup a do značné míry též u nás ve speciálním oddělení pro psychopaty věznice Plzeň-Bory.

Přes skepsi lze stanovit obecné předpoklady zacházení, jako je vřelý a rozumějící přístup, který je ale zároveň kritický, realistický, zásadně důsledný. Pravidla musí být pevná, srozumitelná a důsledně vymáhaná. Za určitých okolností se doporučují psychofarmaka ke zklidnění a snazšímu navázání kontaktu.

Zacházení s jedinci s poruchou osobnosti ve výkonu trestu (i mimo něj) je neobyčejně obtížné. Psychopat vnímá terapii jako výzvu k boji, snaží se terapeuta zmanipulovat svým šarmem, okouzlit, zastrašit, přelstít. Klasické psychoterapeuticky laděné přístupy zpravidla selhávají, neboť jsou tvořeny pro odlišnou populaci. Výsledky jsou nejisté a práce je pro specialistu - terapeuta obecně velmi frustrující. (Karabec, 2004)

V literatuře zabývající se obtížemi vyplývajícími z uvěznění a důsledky uvěznění není názorová jednotnota. Existuje však obecný souhlas s názorem, že dlouhodobé uvěznění s sebou jistě škodlivé efekty nese. Výzkum účinků dlouhodobého uvěznění se všeobecně zaměřil na předpokládané psychologické újmy na straně odsouzeného. Výsledky však jsou ne zcela přesvědčivé a jednoznačné.

Při interpretaci studií zabývajících se psychologickými účinky dlouhodobých trestů je velmi důležité si uvědomit, že nelze generalizovat, neboť každý jednotlivec, který má zkušenost s dlouhodobým uvězněním, reaguje na tuto situaci pro sebe vlastním způsobem.

Jádrem problému, kterému jsou nuceni čelit vězni odsouzení k trestu odnětí svobody na doživotí, je neurčitost rozsudku - zda, kdy a jak budou propuštěni. Neurčitost směru, kterým se ubírá život odsouzených na doživotí, s sebou pak nese obtíže, jako je pocit nejistoty (budoucí život odsouzených je ohrožen a pocity se velice často mění). Důsledkem toho všeho je, že odsouzení k trestu odnětí svobody na doživotí mají změněný mechanismus vnímání času.

Odsouzení často zdolávají problémy osobní rezignací na podmínky výkonu trestu. Tento fenomén byl popsán jako „situační rezignace“ nebo jako „specifická citová rezignace“. Další výzkumy zjistily, že odsouzení, namísto aby projevovali nějaké

pozoruhodné změny v rámci chování, své chování ve skutečnosti zakonzervují do určitého stavu jakési „hibernace“, v důsledku které nemusí nevyhnutelně dojít k poškození jejich duševního či tělesného zdraví. Tedy: zatímco jsou takto „přizpůsobeni“, stávají se více a více schopní pohybovat se a žít v prostředí trestního systému. Bylo shledáno, že vězni s dlouhodobými tresty tráví později nezanedbatelně delší čas v cele nežli na počátku trestu. Nejobecnější příčinou této změny je výběr aktivit, které jsou jim z důvodu zlepšení podmínek nabízeny přímo v cele: studium, televize a podobně. Z tohoto pohledu lze tedy říci, že v případě odsouzených k dlouhodobým trestům je „účinnost překlenovacích mechanismů vyšší ve věznici než v občanském životě“. (Blatníková, 2005, s. 16)

Mezi pachateli násilné trestné činnosti jsou poruchy osobnosti velmi časté. Trestných činů se nejčastěji dopouštějí především jedinci s disociaální poruchou osobnosti. Poruchy osobnosti lze rozdělit do několika kategorií, podle převažujících nápadností.

2.6.1 Poruchy osobnosti

Poruchy osobnosti jsou trvalé vzorce maladaptivního chování. O poruše osobnosti hovoříme tehdy, když jsou rysy osobnosti natolik rigidní a maladaptivní, že významně poškozují schopnost jedince fungovat. Poruchy osobnosti obvykle vznikají v dětství nebo v adolescenci, přetrvávají v čase, projevují se v různých situacích a mají vliv na většinu oblastí života jedince. Specifické emoce, myšlenky a chování jedince se liší podle konkrétní poruchy. Poruchy osobnosti ústí v nezralé a nevhodné způsoby zvládání stresu nebo řešení problémů. Obvykle se projevují v rané adolescenci a mohou přetrvávat celý život. Na rozdíl od lidí s poruchami nálady a úzkostnými poruchami, u kterých se také vyskytuje maladaptivní chování, lidé s poruchami osobnosti obvykle necítí úzkost a nervozitu a nejsou motivováni ke změně svého chování. Tito jedinci neztrácejí kontakt s realitou a nevykazují výraznou dezorganizaci chování. (Atkinson, 2003, s. 553)

Některé vzorce chování, které se projevují u lidí, jsou extrémní povahy. Objevují se buď časně v průběhu individuálního vývoje, a nebo později v průběhu života. Zpravidla jsou jejich společným jmenovatelem významné odchylky od způsobů, kterými průměrný člověk v dané společnosti myslí, vnímá, cítí a utváří vztahy k druhým. Takové vzorce chování bývají často poměrně stabilní a zahrnují jak oblast chování, tak i oblast prožívání. Ustálené vzorce extrémní povahy jsou odborně označovány jako poruchy osobnosti, dříve psychopatie.

Poruchy osobnosti reprezentují soubor značně různorodých variant, i když mnohé z těchto poruch mají společné znaky. Proto bývají různým způsobem členěny do několika kategorií. Zajímavá je klasifikace poruch osobnosti slovenského psychiatra Kafky, jak ji uvádí Vágnerová (2003, s. 48), vypadá takto:

- „Poruchy osobnosti, které mají analogické příznaky jako určité psychické poruchy a choroby, do této kategorie patří např. paranoidní či schizoidní poruchy osobnosti.
- Sociopatické poruchy osobnosti, u nichž jsou hlavní problémy ve vztahu ke společnosti a jejím normám. Do této kategorie by bylo možno zařadit především disociální a emočně nestabilní poruchu osobnosti.“

➤ **Disociální porucha osobnosti**

Typickým znakem této poruchy je především egocentrismus, chybění ohledu k ostatním a neschopnost ovládat své jednání podle platných sociálních norem.

Tito lidé bývají emočně nezralí, labilní a vzrušiví, s tendencí reagovat afektivním výbuchem. Jejich emoční nezralost, respektive odchylka se projevuje i tím, že nejsou schopni akceptovat odklad či omezení vlastního uspokojení. Navzdory tomu stejně příliš často subjektivní spokojenosti nedosáhnou, což se projevuje trvale mrzutou náladou a podrážděností, sklonem k pocitům nepohody. Takto disponovaní lidé mají potřebu silného vzrušení, těžko snášejí nudu a nedostatek stimulace. Tato tendence může být příčinou jejich sklonu k užívání psychoaktivních látek (alkoholu i nealkoholových drog), nestandardním sexuálním praktikám, různým dobrodružným akcím, které jsou nějak riskantní. Nejsou empatičtí, a proto v nich ani zjevné utrpení jiných lidí nevyvolá žádnou odezvu.

Lidé trpící touto poruchou nejsou schopni adekvátního hodnocení situace. Vidí svět v extrémech, černobíle. Stejně tak je nepřiměřené i jejich sebehodnocení: sami žádný problém nemají, jsou se sebou vcelku spokojeni. Jejich uvažování je egocentrické a egoistické, bývají zaměřeni jen na bezprostřední vlastní uspokojení. Nezátěžují se úvahami o vhodnosti či přiměřenosti své aktivity. Neuznávají obecně platné normy, a ani se podle nich neřídí. Tito lidé se nepřizpůsobí běžným sociálním požadavkům, ale snaží se přinutit okolí, aby vyhovělo jejich potřebám, vyžadují ohledy ke své osobě. Mají omezenou schopnost sociálního učení, jejich chování je obtížně ovlivnitelné zkušeností. Jejich nepoučitelnost spočívá mimo jiné v tom, že nejsou schopni dobře rozlišovat jednotlivé situace a jejich význam. Někdy mají používaná řešení aktuálních problémů až iracionální povahu. Mají sklon rigidně ulpívat na určité variantě, a přestože jim takové chování

opakovaně přináší problémy, nejsou schopni je změnit. Často mívají pocit, že ani není důvod něco měnit. Tresty nemají obvyklý korektivní účinek. Nejsou schopni přiměřené autoregulace, svoje chování nedovedou tlumit a ovládat. Nízká tolerance k zátěži se projevuje reakcemi, které nejsou adekvátní vyvolávajícím podnětům. Bývají nezdrženliví, mají sklon reagovat i na běžné a neutrální podněty impulzivním, nekontrolovaným jednáním, mnohdy i násilného charakteru. (Vágnerová, 2003, s. 48)

➤ **Emočně nestabilní porucha osobnosti**

Typickým znakem této poruchy je psychická nestabilita a neschopnost ovládat svoje chování. Tato porucha je dále diferencována podle převažujících znaků, rozlišuje se na **impulzivní a hraniční**. Nelze si nevšimnout podobnosti s různými organickými poruchami centrální nervové soustavy, jejichž základním znakem jsou rovněž výkyvy emocí a impulzivita. (Vágnerová, 2003, s. 51)

• **Impulzivní typ emočně nestabilní osobnosti**

Nejdůležitějším znakem této poruchy osobnosti je výbušnost, emoční nestálost a tendence jednat impulzivně, bez uvážení možných následků.

Emoce lidí trpících touto poruchou jsou nápadně proměnlivé a nevypočitatelné, snadno se mění i vlivem nepatrného podnětu. Dále zvýšený sklon k určitým citovým prožitkům (hněvu, zlosti) a s tím souvisejícímu agresivnímu jednání. V takovém afektu se přestávají ovládat. Svoje emoce nejsou schopni regulovat, nedovedou je potlačit, ani korigovat. Nedovedou odložit nebo omezit vlastní uspokojení. Nejsou schopni uvažovat nad důsledky svého jednání, nedovedou plánovat a myslet na budoucnost. I u nich převažuje koncentrace na přítomnost, na vlastní aktuální pocity a potřeby. Nejsou schopni posoudit míru vlastního zavinění různých potíží, ale přičítají je někomu jinému. Hodnocení jiných lidí je zkreslené jejich nedůvěřivostí a podezíravostí, někdy může mít i paranoidní charakter, k němuž není žádný objektivní důvod. Mají sklon k vymýšlení, nerealistickému plánování a slibům, které neplní.

Pro lidi trpící touto poruchou je typická tendence reagovat impulzivně, explozivně, často násilně, bez ohledu na důsledky. Svoje chování nejsou schopni ovládat a nelze je korigovat ani jiným způsobem. Bývají neukázněni, neplní běžné požadavky, nejsou dostatečně zodpovědní. Bývají nesnášenliví, mívají konflikty s ostatními lidmi, zejména pokud by je chtěl někdo kritizovat, něco od nich vyžadovat nebo jim v něčem bránit.

Jejich vztahy k lidem bývají povrchní. Nejsou schopni ohledu, ostatní považují pouze za prostředek k dosažení vlastního uspokojení, podvádějí je a využívají. Selhávají v mnoha sociálních rolích, zejména pokud by byly spojeny se sebemenší frustrací a vyžadovaly by nějaké sebeovládání. Nejsou schopni zvládnout roli dospělého a spojit svobodu rozhodování s osobní zodpovědností za svá rozhodnutí. Postupně ztrácejí veškeré sociální zázemí, jež by potřebovali, aby zcela neupadli. (Vágnerová, 2003, s. 51)

• **Hraniční typ emočně nestabilní osobnosti**

Hlavním znakem této poruchy osobnosti je nevyhraněnost a nestabilita v oblasti sebepojetí, narušení emočního prožívání i uvažování a z toho vyplývající problémy v chování.

Pro tento typ osobnostní poruchy je charakteristický chronický pocit emoční prázdnoty. Dalším znakem je nestabilita citového prožívání, v němž převažuje sklon k výkyvům nálad a k afektivnímu reagování, ke zlostným výbuchům, které dovedou vyvolat i nepatrné a objektivně bezvýznamné podněty. Nejnápadnějším symptomem je odchylka vztahu k sobě samému, narušená a nejasná představa o sobě, nejistota sebevymezení. Problémy identity se mohou projevit i v sexuálnímu zaměření. Chování takových lidí bývá značně výkyvové, jeho dalším nápadným a rušivým znakem je impulzivita nepředvídatelnost reagování a omezená schopnost sebekontroly. Vztahy s lidmi bývají nestálé a neuspokojivé. Mají sklon k agresivnímu jednání, které se často obrací proti vlastní osobě a vede k sebepoškození. Motivem takového jednání bývá nejčastěji potřeba uvolnění napětí a dosažení klidu. (Vágnerová, 2003, s. 52)

➤ **Paranoidní porucha osobnosti**

Typické rysy takové osobnosti lze shrnout do několika bodů, podle Smolíka, jak uvádí Vágnerová (2002, s. 256):

- „Nadměrná citlivost k negativnímu hodnocení či k předpokládanému negativnímu postoji okolí k vlastní osobě.
- Neschopnost odpustit reálné či předpokládané bezpráví.
- Sklon ke zdůrazňování vlastní osoby.
- Nadměrný důraz na osobní práva a jejich vymáhání.
- Ve vztahu k ostatním lidem dominuje podezřívavost, vztahovačnost a sklon k nesprávné interpretaci jejich chování a postojů. Existuje stálá tendence chápat jednání okolí jako nepřátelské.“

Emoční ladění jedince s paranoidní osobností je převážně negativní a napjaté. Porucha vede k projekci vlastních konfliktů postiženého a nepřátelství na jiné osoby. Postoj k ostatním lidem je ovlivněn podezíravostí, vztahovačností a z toho vyplývající hostilitou. Ve vztahu k vlastní osobě dominuje přecitlivělost a trvalý pocit ohrožení. Tento postoj zatěžuje i uvažování, důsledkem bývá nesprávná, typickým způsobem zkreslená interpretace mnoha situací. Paranoidní porucha je častější u mužů. Důsledkem takového chování bývají problémy v soukromém životě i v zaměstnání. Partnerství je často narušeno nepřiměřenou žárlivostí, vztahovačností a podezíráním.

➤ **Schizoidní porucha osobnosti**

Hlavními znaky této poruchy osobnosti podle Smolíka, jak uvádí Vágnerová (2002, s. 257), jsou:

- „Neschopnost prožívat uspokojení.
- Emoční útlum, chladnost, odstup či oploštělé citové prožívání.
- Nápadná introverze, dominující zaměřenost na vlastní prožívání a uvažování.
- Nezájem o vnější svět.“

Schizoidní lidé žijí ve svém vnitřním světě, realita je nezajímá. Jsou lhostejní k názoru jiných i ke společenským normám. Nezáleží jim na tom, jak jsou hodnoceni. Jejich emoční prožívání je limitované, ve vztahu ke svému okolí bývají lhostejní nebo citově chladní. Jejich myšlení může být originální a svérázné, bývají hloubaví. Potřebu minimalizovat sociální kontakty lze chápat jako obranný mechanismus, pomáhá jim udržovat jejich emoční rovnováhu. Schizoidnímu člověku se lidé jeví jako nesrozumitelní, podivní a obtěžující. Partnerství zpravidla neuzavírají. Pokud mají vhodné profesní uplatnění, jsou jen nápadní. Bývají často považováni za podivíny. K takovému hodnocení nepřispívá jen jejich chování, ale často i úprava zevnějšku.

3 Praktická část

3.1 Cíl praktické části

Cílem praktické části této práce je zjistit základní sociodemografickou charakteristiku pachatelů násilných trestných činů a průzkum rozsahu a struktury kázeňských přestupků odsouzených ve zvýšené ostraze, kteří jsou zařazeni do rizikové skupiny „možný pachatel násilí“, v porovnání s odsouzenými ve zvýšené ostraze do této kategorie nezařazených, včetně odsouzených k doživotnímu trestu. Sledované období páchání kázeňských přestupků je průběh celého roku 2006.

Dalším úkolem je zjistit další případné relevantní souvislosti, které by mohly mít vliv na chování odsouzených ve výkonu trestu a pokusit se o zobecnění v nalezených údajích.

Vzhledem k tomu, že agresivita může nabývat různých podob, jako například: fyzická agrese, nepřímá agrese – pomlavy, klepy a podobně, popudlivost – podrážděnost, negativismus – opoziční chování, resentment – zanevření na druhé, podezřavost, verbální agrese, proto se v praktické části zaměříme na analýzu spáchaných kázeňských přestupků a následně uložených kázeňských opatření u odsouzených ve zvýšené ostraze, zařazených do kategorie „možný pachatel násilí“ a u doživotně odsouzených, kteří byli kázeňsky trestáni v souvislosti s výskytem agresivních projevů v chování v roce 2006.

3.2 Použité metody

Při průzkumu zkoumaných souborů jsme použili dotazník s odsouzenými, (příloha č. 2), analýzu spisové dokumentace, (příloha č. 3) a rozhovor s vychovatelem a pedagogem věznice. Analýzou spisové dokumentace jsme zjišťovali počty spáchaných kázeňských přestupků u kategorie odsouzených zařazených do rizikové skupiny „možný pachatel násilí“ a doživotně odsouzených a následně jsme ověřovali některé položky uvedené v dotazníku.

Metoda dotazníku je způsob psaného řízeného rozhovoru. Na dotazy, které jsou na rozdíl od rozhovoru psané, se vyžadují písemné odpovědi. Je časově méně náročný než rozhovor a bývá řazen do tzv. metod subjektivních. Subjektivnost dotazníku je dána tím, že dotazovaný zde může různým způsobem ovlivňovat své výpovědi.

Dotazování mohou při vyplňování dotazníku více zvažovat své odpovědi. Nejsou pod tlakem nutnosti okamžité odpovědi, jako je tomu při aplikaci metody rozhovoru.

Otázky v dotazníku mohou být: uzavřené, otevřené a kombinace obou.

Uzavřené otázky - položky nabízejí tázanému volbu mezi dvěma či více možnými odpověďmi, např. ano - ne - nevím.

Otevřené otázky, resp. otázky s otevřeným zakončením - dávají odpovědím tázaného širší vztahový rámec. Kladou málo omezení na odpovědi, mohou ukázat na důležité vztahy a souvislosti. Otázky tohoto typu jsou pružné, mají možnost prohlubování. Dotazování dávají někdy nečekané odpovědi. (Kohoutek, www.ped.muni.cz, staženo 25.6.2007)

Polozavřené otázky - jsou takové, které zahrnují kromě variant předem daných též odpovědi s možností volného doplňujícího vyjádření.

Pro daný průzkum byl zvolen dotazník s otevřenými a uzavřenými položkami. V několika případech jsou obě položky kombinovány z důvodů upřesnění odpovědí a zjištění konkrétních stanovisek respondentů.

3.3 Stanovení a formulace předpokladů

1. Lze předpokládat, že doživotně odsouzení budou mít za sledované období přibližně stejný počet spáchaných kázeňských přestupků jako zkoumaný vzorek „možných pachatelů násilí“.
2. Lze předpokládat, že u odsouzených, kteří jsou zařazeni v rizikové skupině „možný pachatel násilí“, bude vyšší výskyt spáchaných kázeňských přestupků násilného charakteru nežli u ostatních odsouzených ve zvýšené ostraze
3. Lze předpokládat, že u odsouzených, kteří jsou odsouzeni k doživotnímu trestu, nebude ani polovina, tedy 50 % těch, kteří mají a udržují sociální vazby s rodinou a blízkými.
4. Lze předpokládat, že u více jak 50 % odsouzených v obou zkoumaných souborech je nejvyšší dosažené vzdělání vyučení v oboru.

3.4 Popis zkoumaného vzorku

Skupinu zkoumaného vzorku osob tvořilo celkem 59 odsouzených mužů zařazených do věznice se zvýšenou ostrahou. Z toho jich je 43 zařazeno do rizikové skupiny „možný pachatel násilí“ a 16 jich je odsouzeno k doživotnímu trestu odnětí svobody. Z celkového počtu 59 odsouzených jich 37 započalo vykonávat trest odnětí svobody přímo ve valdické věznici a zbylých 22 odsouzených nastoupilo výkon trestu v jiné věznici, přičemž do valdické věznice byli postupně přemístěni. Všichni tito vězni vykonávají tresty delší než pět let. Do zkoumaného vzorku byli zařazení jak recidivisté, tj. ti, kteří jsou ve vězení alespoň podruhé, tak prvověznění, bez ohledu na státní příslušnost, věk a spáchaný trestný čin.

Ve zvýšené ostraze ve Věznici Valdice bylo k 31.12.2006 celkem 730 odsouzených.
(graf č. 1, příloha č. 4)

3.5 Průběh průzkumu

Samotný průzkum byl prováděn ve Věznici Valdice na ubytovnách C, D a E. Zde jsou umístění odsouzení zařazení do věznice se zvýšenou ostrahou, včetně doživotně odsouzených, kteří mají dlouhé tresty a jsou poprvé i opakovaně ve výkonu trestu odnětí svobody. Rozšiřování dotazníků mezi odsouzené bylo prováděno ve spolupráci s vychovateli, se svolením ředitele věznice.

Celkem bylo připraveno 60 dotazníků. Čas na vyplnění byl stanoven maximálně na 10 dní. Mnozí z odsouzených vyplnili dotazník ještě tentýž den. Po deseti dnech se pouze jeden dotazník z uvedeného množství nevrátil. K samotnému vyhodnocení bylo dodáno celkem 59 dotazníků.

3.6 Výsledky a jejich interpretace

Po vyhodnocení dotazníků jsme výsledky z jednotlivých otázek uspořádali do tabulek. Údaje některých z nich jsme poté znázornili v grafech (příloha č. 4). Celek z dotazovaného vzorku, tedy 100%, tvořilo 59 dotazníků, resp. odsouzených.

Níže uvedená data u položek 1 – 12 jsou získána pomocí dotazníku (příloha č. 2). Data u položek 13 – 15 jsou získána analýzou spisové dokumentace odsouzených (příloha č.3). Po vyhodnocení získaných dat z dotazníku, bylo u položek 8 – 10 provedeno následné ověření údajů ve spisové dokumentaci. Ověřování údajů ve spisové dokumentaci ukázalo, že odsouzení v dotazníku odpovídali pravdivě.

1) Uveďte svůj věk

- 18 – 25
- 26 – 35
- 36 – 45
- 46 – 55

Tabulka č. 1: Věkové rozložení souboru

Věk	Možní pachatelé násilí	%	Doživotně odsouzení	%
18 - 25	4	9,30	0	0
26 - 35	21	48,84	5	31,25
36 - 45	12	27,91	5	31,25
46 - 55	6	13,95	6	37,50

Věkové rozpětí vyšetřovaných osob se pohybovalo od 22 do 55 let s rozpětím 33 let. Průměrný věk souboru MPN byl 35,8 let, nejmladšímu odsouzenému v době prováděného průzkumu bylo 22 let, nejstaršímu odsouzenému bylo 55 let. U souboru DO byl průměrný věk 40,56 let, nejmladšímu odsouzenému bylo 29 let a nejstaršímu odsouzenému bylo 53 let.

Údaje ukazují, že v daných souborech převládají osoby ve věku nad šestadvacet let. Nejvíce zastoupená kategorie vzorku MPN je 26 – 35 let, u vzorku DO jsou rovnoměrně zastoupené kategorie od 26 – 55 let. Je patrné, že věková struktura obou skupin je podobná.

2) Uveďte svou státní příslušnost

- Česká republika
- Stát bývalého Sovětského svazu – jaký?.....
- Jiný – jaký?.....

Tabulka č. 2: Státní příslušnost souboru

Státní příslušnost	Možní pachatelé násilí	%	Doživotně odsouzení	%
ČR	41	95,34	16	100
Ukrajina	1	2,33	0	0
Slovensko	1	2,33	0	0

3) Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

- Základní
- Vyučen v oboru
- Úplné středoškolské
- Vysokoškolské

Protože jedním z predikátorů na dobré přizpůsobení v průběhu socializace ve výkonu trestu odnětí svobody je i oblast vzdělání, zahrnuli jsme ho do charakteristiky souboru. Vzdělání je jedním z faktorů, který má svoji vypovídající hodnotu a může poukazovat mimo jiné i na míru sociální lability či stability, míru podnětnosti a péče v primární rodině apod..

Tabulka č. 3: Nejvyšší dosažené vzdělání

Vzdělání	Možní pachatelé násilí	%	Doživotně odsouzení	%
Základní	26	60,47	7	43,75
Vyučen v oboru	13	30,22	5	31,25
Úplné středoškolské	3	6,98	4	25,00
Vysokoškolské	1	2,33	0	0

Četnost dosaženého vzdělání naznačuje, že nejpočetnější část v obou souborech má pouze základní vzdělání. Vyučení v oboru dosáhlo v souboru MPN 30,23% této populace. U doživotně odsouzených je to 31,25%. Dále 6,97% v kategorii MPN a 25,00% doživotně odsouzených má maturitu a jen jeden odsouzený v souboru MPN má vysokoškolské vzdělání.

4) Jaký je váš rodinný stav?

- Svobodný
- Ženatý
- Rozvedený
- Vdovec

Tabulka č. 4: Rodinný stav

Rodinný stav	Možní pachatelé násilí	%	Doživotně odsouzení	%
Svobodný	30	69,77	8	50,00
Ženatý	4	9,30	5	31,25
Rozvedený	8	18,60	3	18,75
Vdovec	1	2,33	0	0

Údaje o rodinném stavu prokazují, že nadpoloviční většinu obou souborů tvoří odsouzení svobodní a rozvedení. Ovšem také údaje o přetrvávajících manželských svazcích hovoří zcela jasně a logicky o odumírání těchto vztahů, neboť pouze dva z odsouzených v souboru DO využívají pravidelněji kontaktů prostřednictvím návštěv a korespondence s manželkou.

5) Jak jste byl vychováván?

- Oběma rodiči
- Jedním rodičem
- V sociálním zařízení
- Jinak – jak?

Tabulka č. 5: Typ výchovy

Typ výchovy	Možní pachatelé násilí	%	Doživotně odsouzení	%
Oběma rodiči	30	69,76	11	68,75
Jedním rodičem	7	16,28	2	12,50
V sociálním zařízení	5	11,63	1	6,25
Jiný	1	2,33	2	12,50

Z pohledu sociální psychologie jsme se zabírali otázkou sociálního zázemí a jeho vztahu k průběhu socializace. Zkušenost penitenciárních pracovníků hovoří o tom, že velmi často se nachází v anamnéze vězňů údaje o nefunkčnosti primární rodiny. Zajímalo nás proto, v jakých rodinných podmínkách byli jednotlivci zahrnutí do zkoumaných souborů vychovávání.

Sumář výsledků v tabulce vypovídá o tom, že 69,76% v kategorii MPN a 68,76% doživotně odsouzených bylo vychováváno oběma rodiči. Na pět odsouzených kategorie MPN a jednoho doživotně odsouzeného byla aplikována tzv. náhradní výchova v sociálním zařízení. Celkově lze konstatovat, že zjištěné výsledky nevykazují větší nápadnosti.

6) Kolikrát jste byl soudně trestán?

- 1 – 5
- 6 – 10
- 11 – 15
- 16 – 20
- 20 a vícekrát.

Tabulka č. 6: Celkový počet odsouzení

Počet odsouzení	Možní pachatelé násilí	%	Doživotně odsouzení	%
1 - 5	20	46,51	12	75,00
6 – 10	16	37,21	4	25,00
11 – 15	4	9,30	0	0
16 – 20	2	4,65	0	0
20 a více	1	2,33	0	0

Z penitenciárního pohledu je významný zejména rytmus a četnost deliktů. Rytmus může být zcela nepravidelný, nebo naopak vykazuje jisté pravidelnosti. Vzhledem k tomu, že nám nebyly dostupné všechny nezbytné informace od jednotlivých případů, rytmem deliktů jsme se dále nezaobírali. Dalším, v poslední době často diskutovaným tématem je fakt, jak vysoké procento osob propuštěných z výkonu trestu se po relativně krátké době pobytu na svobodě vrací zpět do vězeňského prostředí.

7) Jaká je délka právě vykonávaného trestu?

Tabulka č. 7: Délka aktuálního trestu

Délka trestu	Možní pachatelé násilí	%	Doživotně odsouzení	%
5 – 9	5	11,63	0	0
10 – 14	25	58,14	0	0
15 a více	13	30,23	16	100

Uvedená otázka byla otevřená a odsouzení doplňovali délku aktuálně vykonávaného trestu. Rozmezí let bylo stanoveno až po vyhodnocení všech dotazníků, proto se vzájemně nepřekrývá, ale je uzpůsobeno získaným hodnotám.

Nejvíce dotázaných ze vzorku MPN uvedlo, že se jejich délka trestu odnětí svobody pohybuje v rozmezí 10 - 14 let. Trest v délce 5 - 9 let vykonává ve zkoumaném souboru pouze 5 z nich. Tento nízký počet je dán právě typem věznice Valdice, kam jsou umísťováni zpravidla odsouzení s nejzávažnější trestnou činností a nejdelšími tresty i tresty výjimečnými, kteří ve zkoumaném vzorku tvořili plných 30,23 % u vzorku MPN a samozřejmě 100% odsouzených na doživotí.

8) Pro jaký trestný čin jste v současnosti odsouzen?

Tabulka č. 8: Aktuální trestný čin

Trestný čin	Možní pachatelé násilí	%	Doživotně odsouzení	%
§ 219	32	74,42	16	100
§ 234	8	18,60	0	0
§ 222	2	4,65	0	0
§ 187	1	2,33	0	0

U této otázky odsouzení uváděli nejzávažnější paragraf spáchané trestné činnosti, jestliže se skládala z více paragrafů.

Jak je uvedeno v tabulce, nejvíce odsouzených uvedlo § 219, tedy trestný čin vraždy, jednalo se o 32 odsouzených v kategorii MPN a samozřejmě všech 16 doživotně odsouzených. Osm odsouzených spáchalo loupež - § 234, pouze dva odsouzení uvedli

ublížení na zdraví - § 222 a jeden odsouzený § 187 - nedovolená výroba a držení omamných a psychotropních látek a jedů.

Uvedené trestné činy reprezentují, za jakou trestnou činnost jsou odsouzení zařazováni do věznic se zvýšenou ostrahou. V menším množství případů jsou ještě zastoupeny trestný čin znásilnění a trestný čin krádeže. Mnozí z odsouzených však mají kombinace výše uvedených trestních deliktů.

9) V jakém věku jste byl poprvé odsouzen k trestu odnětí svobody?

- 15 – 20
- 21 – 30
- 31 – 40
- 41 – 50

Tabulka č. 9: Věk prvního odsouzení k trestu odnětí svobody

Věk prvního odsouzení	Možní pachatelé násilí	%	Doživotné odsouzení	%
15 – 20	29	67,43	5	31,25
21 – 30	12	27,91	8	50,00
31 – 40	1	2,33	2	12,50
41 - 50	1	2,33	1	6,25

Jelikož mezi diagnosticky cenné indikátory patří v penitenciární praxi tzv. delikventní sekvence, zařadili jsme do charakteristiky souboru také informace o věku pachatele v době jeho prvního kriminálního deliktu, za který byl uložen trest odnětí svobody.

Při posuzování průběhu delikventního chování je důležité zjištění okamžiku počátku kriminální kariéry delikventa. Tabulka č.9 zachycuje výskyt první delikvence u respondentů zkoumaných souborů.

Z výsledné tabulky je patrné, že v rozmezí věku 15 – 20 let vykazuje soubor MPN vysoké procento spáchání prvního závažného deliktu. Je tedy patrné, že odsouzení k trestu odnětí svobody ve zkoumaném vzorku jsou veskrze recidivisté, kteří se svou kriminální kariérou začínají v poměrně raném věku. U souboru doživotně odsouzených je hranice věku spáchání prvního závažného deliktu posunuta do intervalu 21 – 30 let. Pouze pět odsouzených z obou zkoumaných souborů spáchalo první trestný čin po třicátém roce života.

10) Jakého charakteru byl Váš první spáchaný čin, za který jste byl odsouzen?

- Násilný
- Nenásilný

Tabulka č. 10: Charakter prvního spáchaného trestného činu

Druh trestného činu	Možní pachatelé násilí	%	Doživotně odsouzení	%
Násilný	32	74,42	11	68,75
Nenásilný	11	25,58	5	31,25

Provedli jsme analýzu s ohledem na zaměření kriminality respondentů, jakého charakteru byl trestný čin, za který byl respondent poprvé odsouzen.

Z výsledků uvedených v tabulce č.10 je patrné, že u většiny odsouzených již první spáchaný trestný čin byl násilného charakteru. Téměř všichni odsouzení v souboru si v době průzkumu odpykávali trest odnětí svobody za násilný trestný čin.

11) Ve věznici Vás navštěvují?

- Rodina (matka, otec, sourozenci, manželka, družka, děti, teta, strýc)
- Kamarádi
- Někdo jiný – kdo.....
- Nikdo mě nenavštěvuje

Tabulka č. 11: Návštěvy ve věznici

Návštěvy ve výkonu trestu	Možní pachatelé násilí	%	Doživotně odsouzení	%
Rodina	29	67,43	11	68,75
Kamarádi	2	4,65	2	12,50
Někdo jiný	1	2,33	0	0
Nikdo	11	25,59	3	18,75

Jedním z hlavních úkolů této otázky bylo vyvrátit mýty laické veřejnosti, která je přesvědčena, že odsouzení zařazení v nejtěžším typu věznic prakticky nemají žádný kontakt s blízkými, že nemají rodinu, a to nejen díky spáchanému trestnému činu, ale také díky tomu, že zpravidla pocházejí z rozvrácených rodin, kdy často neznají, či dokonce nikdy nepoznali některého z rodičů.

Jak je zřejmé z uvedené tabulky, více než polovina dotázaných uvedla, že udržují návštěvní kontakt s rodinnými příslušníky - celých 67,43 % v kategorii MPN, a dokonce 68,76 u souboru doživotně odsouzených. Na druhé straně však 25,59 % v souboru MPN a 18,75% doživotně odsouzených nenavštěvuje nikdo. Zbylé odsouzené navštěvují alespoň kamarádi či někdo jiný, v tomto případě duchovní..

Považujeme za nutné však uvést, že mnohým z blízkých komplikuje návštěvní kontakt např. velká vzdálenost místa bydliště od věznice, jejich vysoký věk či finanční náročnost cestování.

12) Jste s někým v písemném kontaktu?

- Ano (uved'te s kým)
- Ne

Tabulka č. 12: Písemný kontakt

Písemný kontakt	Možní pachatelé násilí	%	Doživotně odsouzení	%
Ano	41	95,35	15	93,75
Ne	2	4,65	1	6,25

Z uvedených výsledků je zřejmé, že i ti, kteří neudržují s blízkými a rodinou návštěvní kontakt, ať již z různých objektivních či subjektivních příčin, mají s rodinou alespoň kontakt písemný. Jedná se o 95,35 % odsouzených v kategorii MPN a 93,75 doživotně odsouzených, kteří i přes délku trestů a spáchané druhy trestných činů mají na svobodě určité rodinné zázemí. Ovšem až bližší zkoumání by prokázalo, nakolik je jejich zázemí funkční a zda přispěje, po propuštění odsouzeného, k jeho další reintegraci.

Pro doplnění považujeme za důležité uvést, že někteří z dotazovaných uváděli písemný kontakt kromě rodiny i s kamarády či známými. Jelikož však považujeme za nejdůležitější právě kontakty s rodinou, byla dána při vyhodnocování přednost právě těmto kontaktům před ostatními.

13) Zaměření kriminality

Z hlediska zaměření kriminality jsme použili metodologii japonského kriminalisty Yoshimasu, jak uvádí Čepelák (1982, s. 129), který rozděluje pachatele do čtyř skupin:

- **Monotrop** - jedná se o pachatele „specialisty“, zpravidla zaměřující se na specifickou trestnou činnost, např. zloděje aut, kapesní zloděje, počítačové piráti apod.
- **Homotrop** - sem patří pachatelé, kteří se dopouštějí dvou nebo více stejnorodých deliktů, např. jen různých majetkových trestných činů, např. krádež, podvod, zpronevěra.
- **Ditrop** - pachatelé, kteří se dopouštějí deliktů, patřících do dvou skupin, např. majetková a násilná trestná činnost, loupežná vražda.
- **Polytrop** - spáchané delikty patří do více než dvou kategorií např. zpronevěra, krádež, podvod, ublížení na zdraví, teroristické útoky, zhářství.

Tabulka č. 13: Zaměření kriminality

Zaměření kriminality	Možní pachatelé násilí	%	Doživotně odsouzení	%
Monotrop	9	20,93	6	37,50
Homotrop	11	25,58	2	12,50
Ditrop	16	37,21	3	18,75
Polytrop	7	16,28	5	31,25

Z výsledků shrnujících údaje o zaměření kriminality vyplývá, že 37,21% souboru MPN spadá do kategorie ditropů a následuje kategorie homotropů s 25,58%. U souboru doživotně odsouzených je nejpočetněji zastoupena kategorie monotropů, tedy pachatelů, kteří se dopouštějí stejného deliktu (tzv. specialisté). V souvislosti s dalšími informacemi vyplývá, že z této skupiny se často profilují tzv. nájemní vrazi, kteří páchají trestnou činnost samostatně nebo organizovaně v gangu. Další početná skupina u doživotně odsouzených zastupuje tzv. polytropy 31,25%. Spisová data ukazují, že pro tuto skupinu je charakteristická převaha sexuálních deliktů. Četnější je u ní také výskyt opakované delikvence.

14) Počet spáchaných kázeňských přestupků v roce 2006

Tabulka č. 14: Počet spáchaných kázeňských přestupků

Počet kázeňských přestupků	Možní pachatelé násilí	%	Doživotné odsouzení	%
0	20	46,51	13	81,25
1 – 2	8	18,60	2	12,50
3 – 4	5	11,63	1	6,25
5 – 6	7	16,28	0	0
7 – 8	2	4,65	0	0
9 a více	1	2,33	0	0

Odsouzenými ve zvýšené ostraze bylo za rok 2006 spácháno celkem 350 kázeňských přestupků. Jak je vidět na grafu č. 2 (příloha č.4), z celkového počtu kázeňských přestupků ve zvýšené ostraze jich jednu čtvrtinu spáchali odsouzení zařazení do rizikové skupiny MPN. Pouze 1,4% těchto přestupků spáchali doživotně odsouzení.

V tabulce č. 14 jsou uvedeny počty spáchaných kázeňských přestupků v průběhu celého roku 2006. Téměř polovina odsouzených souboru MPN, 46,51%, nespáchalo během roku 2006 kázeňský přestupek. U doživotně odsouzených nespáchalo kázeňský přestupek dokonce 81,25%. Malý počet spáchaných kázeňských trestů doživotně odsouzenými je do jisté míry zapříčiněn určitými brzdícími mechanismy. Brzdící mechanismy spočívají v určité ztrátě soukromí z důvodu neustálého dohledu vězeňského personálu (při vycházkách, koupání atd.), samostatného ubytování, tím pádem není tolik příležitostí k páchaní kázeňských přestupků.

15) Počet spáchaných kázeňských přestupků násilného charakteru v roce 2006

Tabulka č. 15: Počet spáchaných kázeňských přestupků násilného charakteru

Počet přestupků násilného charakteru	Možní pachatelé násilí	%	Doživotné odsouzení	%
0	30	69,76	14	87,50
1 – 2	6	13,95	2	12,50
3 – 4	3	6,98	0	0
5 – 6	3	6,98	0	0
7 a více	1	2,33	0	0

Odsouzenými ve zvýšené ostraze bylo za rok 2006 spácháno celkem 74 kázeňských přestupků násilného charakteru. Jak je vidět na grafu č. 3 (příloha č. 4), z celkového počtu násilných kázeňských přestupků ve zvýšené ostraze jich více než polovinu spáchali odsouzení zařazení do rizikové skupiny MPN. Pouze 2,7% těchto přestupků spáchali doživotně odsouzení.

Analýzou spisové dokumentace bylo zjištěno, že za 74 spáchaných kázeňských přestupků násilného charakteru byly uloženy následující kázeňské tresty v tomto rozsahu:

- ve 3 případech byla odsouzenému udělena důtka,
- ve 4 případech bylo odsouzenému zakázáno přijmout jeden balíček v kalendářním roce,
- v 37 případech byli odsouzení umístěni do uzavřeného oddělení, s výjimkou doby stanovené k plnění určených úkolů programu zacházení v rozmezí 10 – 28 dnů,
- v 19 případech byli odsouzení celodenně umístěni do uzavřeného oddělení v rozmezí 7 - 20 dnů,
- v 11 případech byli odsouzení umístěni do samovazby v rozmezí 5 - 20 dnů.

Je nutno říci, že veškerá použitá data jsou jednak kompilací dotazníkového šetření, spisových materiálů, osobních karet odsouzených a některá byla doplněna na základě rozhovorů s vychovateli a speciálními pedagogy.

Na závěr pro ilustraci uvádíme některé případy spáchaných trestných činů doživotně odsouzenými.

Odsouzený Z.V., nar. 1961, svobodný, předchozí trestná činnost: 3x soudně trestán. Původně byl v roce 1988 odsouzen k trestu smrti, díky novele trestního zákona v roce 1990 mu byl tento trest změněn na doživotí. Odsouzen byl za dvě dokonané vraždy a jeden pokus vraždy v souběhu s loupežným přepadením. Jeho jednání se vyznačovalo brutalitou a sadismem. Například jeho reakcí na prosbu oběti o smilování bylo zabodnutí nože do lebky. Vedle mrtvého těla své oběti přespál, přičemž vraždil tak, že po první ráně bezbrannou osobu ubodal nožem.

Odsouzený L.Č., nar. 1965, ženatý, prvotrestaný. Odsouzen k trestu na doživotí za čtyři vraždy dokonané a jeden pokus vraždy. Jeho počínání bylo v době páchaní trestné činnosti chladnokrevné. Svě oběti střílel zezadu do hlavy i za jízdy v autě jako spolujezdec. Vše pro peníze. V jednom případě se podílel na umístění trhavin do kazety s bonbóny, kde místo

bonbónů byly šrouby. Jakmile oběť, která dostala tuto kazetu jako dárek k narozeninám, otevřela víko, došlo k explozi, která zapříčinila její usmrcení.

Odsouzený J.K., nar. 1957, svobodný, v minulosti trestán. Odsouzen k trestu na doživotí za čtyři dokonané vraždy a jeden pokus vraždy. Své oběti střílel do hlavy, ale také zavraždil s pomocí svého kumpána dvě stopařky, které v lese jednu po druhé ubodal nožem a to tak, že první oběť nejprve třikrát bodnul do krku a poté jí zasadil třicet dva bodných ran do zadní plochy trupu. Druhou odvedl se svým společníkem na místo, kde zavraždil první dívku, a zde jí nejprve způsobil hlubokou řeznou ránu na krku a pak dvaceti sedmi bodnými ranami do zadní plochy trupu své zruďné konání dokončil. Ve svém důsledku pak vraždil jenom proto, že chtěl. Dívky nebyly znásilněny ani oloupeny. V brutalitě těchto pachatelů se nejedná o žádné výjimky.

3.7 Shrnutí výsledků praktické části

Předpokládali jsme, že doživotně odsouzení budou mít za sledované období přibližně stejný počet spáchaných kázeňských přestupků, jako zkoumaný vzorek „možných pachatelů násilí“.

Podle výsledků, které vyplynuly z analýzy spisové dokumentace a jak je znázorněno v grafu č. 2 (příloha č. 4), je naprosto zřejmé, že doživotně odsouzení zdaleka nespáchali tolik kázeňských přestupků, jako zkoumaný vzorek „možných pachatelů násilí“. Výsledky ukázaly, že odsouzení v kategorii „možných pachatelů násilí“ spáchali z celkového počtu 350 kázeňských přestupků 25,43% a na doživotně odsouzené připadá jen 1,43% kázeňských přestupků spáchaných odsouzenými ve zvýšené ostraze.

Předpoklad č. 1 nebyl potvrzen.

Předpokládali jsme, že u odsouzených, kteří jsou zařazeni v rizikové skupině „možný pachatel násilí“, bude vyšší výskyt spáchaných kázeňských přestupků násilného charakteru nežli u ostatních odsouzených ve zvýšené ostraze.

Podle výsledků, které vyplynuly z analýzy spisové dokumentace a jak je názorně zobrazeno v grafu č. 3 (příloha č. 4), je naprosto zřejmé, že z celkového počtu 74 spáchaných kázeňských přestupků násilného charakteru spáchaných odsouzenými ve

zvýšené ostraze jich více než polovinu (55%) spáchali odsouzení zařazení do rizikové skupiny „možný pachatel násilí“

Předpoklad č. 2 byl potvrzen.

S ohledem na druh spáchaných trestných činů a uložený trest jsme předpokládali, že minimálně 50 % odsouzených k doživotnímu trestu nebude udržovat žádné písemné či návštěvní kontakty s blízkými, nebo že jejich blízcí nebudou mít o jakýkoli kontakt zájem.

Na otázku, zda odsouzení s někým udržují návštěvní nebo písemný kontakt, plných 93,75 % doživotně odsouzených uvedlo, že udržuje písemný kontakt s rodinou a blízkými a 81,25 % jich má také ve výkonu trestu návštěvy.

Důvody, proč tomu tak je, se mohou různit a lze je pouze předpokládat. Je možné, že část rodinných příslušníků se s tím, co odsouzený spáchal, smířila, část možná uvěřila tomu, že odsouzený je ve VT nevinně, a část možná udržuje kontakt jen proto, že je to prostě jejich syn, manžel či druh, kterého mají rádi za každých okolností.

Předpoklad č. 3 nebyl potvrzen.

Předpokládali jsme, že u více než 50% odsouzených ve zkoumaných souborech bude nejvyšším dosaženým vzděláním vyučení v oboru.

Na otázku, jaké je vaše nejvyšší dosažené vzdělání, 55,93% odsouzených z obou souborů uvedlo pouze vzdělání základní (do kterého bylo zahrnuto i nedokončené) a jen 30,51% je vyučeno v oboru. Pouze 11,86% odsouzených má maturitu a jen jeden odsouzený vzdělání vysokoškolské.

Předpoklad č.4 nebyl potvrzen.

4 Závěr

Výkon trestu odnětí svobody na doživotí je pro ty, kteří si ho zaslужují, trestem spravedlivým. S ohledem na druhy trestných činů, za které jsou ukládány tresty se spodní hranicí 5 let, nedojde zřejmě ani v budoucnu k nalezení jiných alternativ, než je izolace pachatele uvězněním. Přesto se dále hledají možnosti, cesty a postupy, jak lépe a efektivněji pomoci těmto osobám navrátit se zpět do společnosti. Při programech zacházení je u odsouzených hlavní důraz kladen na to, aby nedocházelo k opakovanému páčení trestné činnosti těmito osobami, tedy k recidivě. Jedním ze základních předpokladů úspěchu je, aby v okamžiku uložení trestu odnětí svobody již byla osobnost těchto jedinců diagnostikována a bylo zřejmé, zda je možné dosáhnout úspěšné reintegrace, či naopak by se jasně prokázalo takové narušení osobnosti, které možnost úspěšné reintegrace vylučuje.

Cílem této práce bylo zjistit základní sociodemografickou charakteristiku pachatelů násilných trestných činů, včetně odsouzených na doživotí ve Věznici Valdice, zjistit jejich kriminální anamnézu a rozsah a strukturu kázeňských přestupků, které ve výkonu trestu páchají. Dále jsme přiblížili samotný výkon trestu odnětí svobody ve věznici se zvýšenou ostrahou. Zajímali nás především pachatelé násilných trestných činů, multirecidivisté a pachatelé několikanásobných vražd, za které byli odsouzeni k dlouhodobému trestu odnětí svobody nebo k trestu odnětí svobody na doživotí.

V teoretické části práce jsme se mimo jiné zabývali problematikou pachatelů násilné trestné činnosti, kteří se vyskytují v každé společnosti a u nichž nepřichází v úvahu jiný způsob eliminace nežádoucího deviantního chování, než jejich izolace formou trestu odnětí svobody. Zcela specifickou kategorií v rámci odnětí svobody pak představují dlouhodobé tresty. K nim samozřejmě patří i trest odnětí svobody na doživotí, v našem trestním právu pojímaným jako forma výjimečného trestu.

Také jsme se pokusili přiblížit a popsat některé formy násilí, se kterými se dozajista můžeme setkat u vězeňské populace.

V další kapitole jsme se seznámili s vězeňskou službou, jejími úkoly, členěním a organizací. Zmínili jsme typy věznic, které jsou zřizovány v ČR.

Dále jsme se zabývali dlouhodobými tresty odnětí svobody, včetně trestu odnětí svobody na doživotí. Také jsme se pokusili objasnit hlavní problémy, které souvisí s výkonem trestu odnětí svobody, zvláště pak u dlouhodobých trestů, se spodní hranicí 5 let. Dále byly objasněny způsoby a druhy diferenciací a klasifikací odsouzených ve věznici

se zvýšenou ostrahou, včetně doživotně odsouzených. Uvedli jsme postup při řešení kázeňských přestupků, formy kázeňských trestů a jejich ukládání.

Zmínili jsme i některé poruchy osobnosti, které se nejčastěji vyskytují u populace odsouzených, za násilnou trestnou činnost.

Praktická část se věnovala samotnému průzkumu zvolených souborů a úkolem bylo zjistit výskyt negativních projevů chování odsouzených ve věznici se zvýšenou ostrahou a v některých položkách porovnat skupinu „možných pachatelů násilí“ s doživotně odsouzenými. Výsledky průzkumu ukazují, že většinu kázeňských přestupků násilného charakteru ve věznici se zvýšenou ostrahou páchají odsouzení zařazení do rizikové skupiny „možný pachatel násilí“ a že na doživotně odsouzené připadá jen velmi malé procento těchto přestupků. Většina odsouzených v obou zkoumaných souborech udržuje návštěvní nebo písemný kontakt s rodinou či blízkými a polovina odsouzených má pouze základní vzdělání, což překvapilo i autora práce.

Při porovnání výsledků obou skupin lze dokázat, že pokud se s odsouzenými ve výkonu trestu kontinuálně pracuje, je možné negativní projevy chování u odsouzených eliminovat. Například specifickými podmínkami výkonu trestu, tak jako tomu je u doživotně odsouzených. Zde specifika spočívají především v samostatném ubytování odsouzených, veškerá činnost mimo celu je monitorována průmyslovými kamerami, jsou zde častější kontroly a prohlídky a uplatňují se další bezpečnostní opatření.

Praktické zkušenosti naznačují, že odsouzení, kteří vykonávají tresty za násilnou trestnou činnost ve věznici typu se zvýšenou ostrahou, včetně doživotních vězňů, reagují na výkon trestu odnětí svobody odlišně, a to z důvodů osobnostních individuálních rozdílů, odlišného uplatňování stylu výchovy a biologických dispozic. Obecně lze konstatovat, že výkon dlouhodobých trestů odnětí svobody, včetně trestu doživotního, přináší vedlejší negativními účinky, jako je desocializace a institucionalizace.

Praxe u doživotně odsouzených potvrzuje, že moderní výkon trestu odnětí svobody by měl být vykonáván ve věznicích s menší kapacitou odsouzených na celách, s důslednými programy zacházení a s kvalitními principy vnitřní diferenciací. Vězeňská služba České republiky je v tomto směru na dobré cestě, přičemž k onomu kýženému cíli je zapotřebí kvalitního vzdělaného personálu, rekonstrukce a modernizace některých vězeňských objektů a zajištění naprosté bezpečnosti jak odsouzených, tak personálu formou nejmodernější bezpečnostní techniky aplikované do všech objektů, kde se vykonává trest odnětí svobody. Bezpečnou a kvalitní práci s odsouzenými lze provádět jedině v bezpečném vězeňském zařízení.

5 Seznam použitých informačních zdrojů

1. ATKINSON, R. M., et.al. *Psychologie*. 2. vyd. Praha: Portál, 2003. 752 s. ISBN 80-7178-640-3.
2. BLATNÍKOVÁ, Š. *Osobnost recidivního pachatele a výkon dlouhodobého trestu*. České vězeňství, 2005, roč. 13, č. 1, 35 s. ISSN 1213-9297.
3. ČEPELÁK, J. *Penitenciární psychologie*. 1. díl. Praha: Správa SNV ČSR, 1982. 328 s.
4. ČERNÍKOVÁ, V. *Sociální ochrana (kriminologický pohled na terciární prevenci)*. Praha: Policejní akademie ČR, 2005. 163 stran. ISBN 80-7251-207-2.
5. ČÍRTKOVÁ, L. *Policejní psychologie*. 2.rozšířené vyd. Praha: Portál, 2004. 272 s. ISBN 80-7178-931-3.
6. FROMM, E. *Lidské srdce*. Praha: Simon and Simon Publishers, 1996. 177 s. ISBN 80-85637-28-6.
7. FÜRST, M. *Psychologie*, Olomouc: Votobia, 1997. 242 s. ISBN 80-7198-199-0.
8. HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. 776 s. ISBN 80-7178-303-X.
9. INCIARDI, J. A. *Trestní spravedlnost*. Praha: Victoria Publishing, 1994. 795 s. ISBN 80-85605-30-9.
10. KALVODOVÁ, V. *Trest odnětí svobody na doživotí*. 1. vyd. Brno: Právnická fakulta – Masarykova univerzita, 1995. 92 s. ISBN 80-210-1197-1.
11. KARABEC, Z., BLATNÍKOVÁ, Š. 2004. *K problematice dlouhodobých trestů odnětí svobody*.
http://www.mvcr.cz/casopisy/kriminalistika/2004/0403/karabec_info.html
12. *Koncepce rozvoje vězeňství v ČR*. Příloha časopisu České vězeňství. Praha: Vazební věznice Pankrác, 1998, č. 1., 61 s.
ISSN 1213-9297
13. KOUKOLÍK, F., DRTILOVÁ, J. *Vzpoula depravantů*. Praha: Makropulos, 1996. 303 s. ISBN 80-901776-8-9.
14. Metodický list ředitele odboru výkonu vazby a trestu č. 40/2006, kterým se stanoví podrobnosti a postup zaměstnanců Vězeňské služby České republiky při uplatňování kázeňské pravomoci nad odsouzenými a obviněnými, 2006. 37 s.
15. Metodický list ředitele odboru výkonu vazby a trestu č. 13/2001, kterým se ujednoci způsob výkonu trestu odnětí svobody u odsouzených k doživotnímu

- trestu a dalších odsouzených, u nichž je diagnostikována potřeba zvýšené detence, 2001. 42 s.
16. PAUKERTO VÁ, J., et.al. *Organizovaný zločin*. Praha: Vězeňská služba České republiky, 2003. 28 s. ISBN 80-239-0359-4.
 17. PED.MUNI.CZ. *Dotazník (Rudolf Kohoutek)*
http://www.ped.muni.cz/wpsy/koh_dotaznik.htm
 18. RAHN, E., MAHNKOPF, A. *Psychiatrie*. Praha: Grada Publishing, 2000. 466 s. ISBN 80-7169-964-0.
 19. SIMOTA, D. 2005. *Terorismus-staronová forma násilí*.
<http://www.e-polis.cz/view.php?id=105&catid=4>
 20. Studijní materiál Life imprisonment. *Trest odnětí svobody na doživotí*. Vídeň: Úřad Organizace spojených národů. 1994. 20s.
 21. SUCHÝ, O. *Dlouhodobé tresty odnětí svobody a jejich výkon*. Praha: Leges, 1992. 84 s. ISBN 80-85638-02-9.
 22. ŠVINGALOVÁ, D. *Základy psychologie III. Díl: Kapitoly z psychologie osobnosti – 1. část*. Liberec: TUL, 2000. 144 s. ISBN 80-7083-384-X.
 23. VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pracovníky Policie a Vězeňské služby, 2. díl*. 1. vyd. Liberec: TUL, 2003. 102 s. ISBN 80-7083-703-9.
 24. VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese: Variabilita a patologie lidské psychiky*. 3. vyd. Praha: Portál, 2002. 444 s. ISBN 80-7178-214-9.
 25. Vnitřní řád Věznice Valdice
 26. Vyhláška ministerstva spravedlnosti ČR č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, ve znění vyhlášky, č. 378/2004 Sb. Sbírka zákonů ČR, 2004, částka 110, 18 s.
 27. Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky, ve znění pozdějších novel.
 28. Zákon Národního shromáždění ČSSR č. 140/1961 Sb., Trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů. Sbírka zákonů ČSSR, 1961, částka 65, 300 s.
 29. Zákon Parlamentu ČR č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Sbírka zákonů ČR, 1999, částka 58, 14 s.

6 Seznam příloh

Příloha č. 1: Záznam o kázeňském přestupku

Příloha č. 2: Dotazník

Příloha č. 3: Položky získané analýzou spisové dokumentace

Příloha č. 4: Grafy

Příloha č. 5: Obrazová příloha

Záznam o kázeňském přestupku

Identifikační kód	Jméno, příjmení	Datum narození	Typ věznice
Popis skutku: <i>(Den, čas, místo, způsob spáchání, okolnosti, za nichž byl kázeňský přestupek spáchán)</i>			
Odůvodnění:			
Vyjádření odsouzeného:			
Datum: _____		Podpis odsouzeného: _____	
Ve Valdicích			
Dne: _____		Navrhovatel: _____ (funkce, hodnost, příjmení a podpis zaměstnance)	

Důkazní prostředky: *(Sručné vyjádření svědka nebo jiné osoby ke kázeňskému přestupku, uvést datum, hodnost, příjmení a opatřit podpisem)*

Další důkazní prostředky:

Poznámka:

Rozhodnutí o uložení kázeňského trestu

Podle ustanovení § 46, odst.3, písm. _____ zákona č. 169/1999 Sb.
ukládám kázeňský trest

Podmíněně - nepodmíněně*

Délka zkušební doby:

odsouzenému:

Identifikační kód

Jméno, příjmení

Datum narození

Typ věznice

Popis skutku (čas, místo, průběh a okolnosti, za kterých k jednání, v němž je spatřován kázeňský přestupek, došlo, uvést slovní zákonné pojmenování kázeňského přestupku s číselným označením paragrafu zákona, řádu výkonu trestu nebo článku vnitřního řádu).

Odůvodnění:

Poučení: Proti tomuto rozhodnutí lze podat stížnost písemně nebo ústně do 3 dnů ode dne oznámení rozhodnutí (§ 52 odst. 1 zákona č. 169/1999 Sb.)
Stížnost má – nemá * odkladný účinek

Dne: _____

(funkce, hodnost, příjmení a podpis zaměstnance)

Oznámeno a doručeno dne:

_____ datum

_____ podpis odsouzeného

Stížnost proti rozhodnutí podána – nepodána * dne:

_____ podpis odsouzeného

Podstatné důvody stížnosti:

_____ podpis odsouzeného

(funkce, hodnost, příjmení a podpis zaměstnance)

Stížnost proti rozhodnutí nebyla podána ve stanovené lhůtě:

(funkce, hodnost, příjmení a podpis zaměstnance)

Rozhodnutí o stížnosti

Odůvodnění:

(funkce, hodnost, příjmení a podpis zaměstnance)

Poučení: *Proti tomuto rozhodnutí není stížnost přípustná*

S rozhodnutí seznámen dne: _____

Podpis odsouzeného: _____

Záznam o výkonu kázeňského trestu:

Počátek kázeňského trestu: _____

Konec kázeňského trestu: _____

Přerušení kázeňského trestu od _____ hod. do _____ hod.

(funkce, hodnost, příjmení a podpis zaměstnance)

Vyjádření lékaře ke zdravotní způsobilosti (§ 49 odst. 1 zákona č. 169/1999 Sb.)

Datum _____

Razítko a podpis: _____

Vyjádření lékaře ke zdravotní způsobilosti před nástupem kázeňského trestu:

Datum _____

Razítko a podpis: _____

Průběžné posouzení způsobilosti:

Datum _____

Razítko a podpis: _____

Změna rozhodnutí

(provinutí, upuštění od výkonu zbytku kázeňského trestu, zahlacení nebo změna podmíněně uloženého kázeňského trestu)

Odůvodnění:

Dne: _____

(funkce, hodnost, příjmení a podpis zaměstnance)

Dotazník

Datum:

Pořadové číslo:

Uveďte svůj věk (zaškrtněte)

- 18 – 25
- 26 – 35
- 36 – 45
- 46 – 55

Uveďte svou státní příslušnost (zaškrtněte, případně doplňte)

- Česká republika
- Stát bývalého Sovětského svazu – jaký?.....
- Jiný – jaký?.....

Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání? (zaškrtněte)

- Základní
- Vyučen v oboru
- Úplné středoškolské
- Vysokoškolské

Jaký je váš rodinný stav? (zaškrtněte)

- Svobodný
- Ženatý
- Rozvedený
- Vdovec

Jak jste byl vychováván? (zaškrtněte, případně doplňte)

- Oběma rodiči
- Jedním rodičem
- V sociálním zařízení
- Jinak – jak?

Kolikrát jste byl soudně trestán? (zaškrtněte)

- 1 – 5
- 6 – 10
- 11 – 15
- 16 – 20
- 20 a vícekrát.

Jaká je délka právě vykonávaného trestu?

Pro jaký trestný čin jste v současnosti odsouzen? (uveďte paragraf trestního zákona)
.....

V jakém věku jste byl poprvé odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody?
(zaškrtněte)

- 15 – 20
- 21 – 30
- 31 – 40
- 41 – 50

Jakého charakteru byl Váš první spáchaný čin, za který jste byl odsouzen? (zaškrtněte)

- Násilný
- Nenásilný

Ve věznici Vás navštěvují?

- Rodina (matka, otec, sourozenci, manželka, družka, děti, teta, strýc)
- Kamarádi
- Někdo jiný – kdo.....
- Nikdo mě nenavštěvuje

Jste s někým v písemném kontaktu?

- Ano (uveďte s kým).....
- Ne

Položky získané nebo ověřené analýzou spisové dokumentace

Pro jaký trestný čin jste v současnosti odsouzen? (uveďte paragraf trestního zákona)

.....

V jakém věku jste byl poprvé odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody?

(zaškrtněte)

- 15 – 20
- 21 – 30
- 31 – 40
- 41 – 50

Jakého charakteru byl Váš první spáchaný čin, za který jste byl odsouzen? (zaškrtněte)

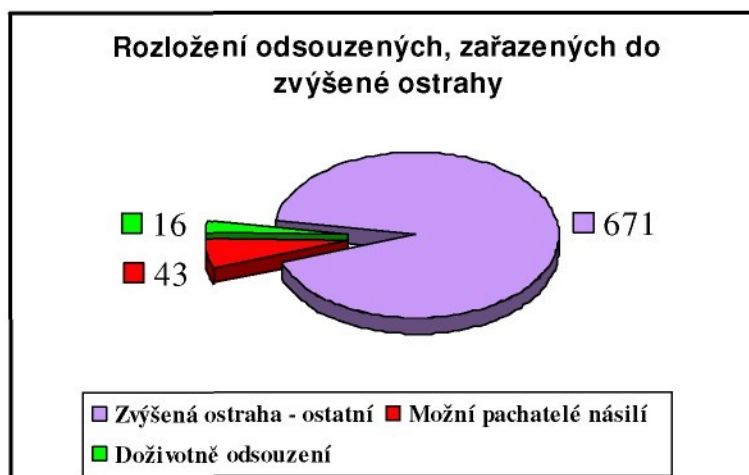
- Násilný
- Nenásilný

Zaměření kriminality

Počet spáchaných kázeňských přestupků v roce 2006

Počet spáchaných kázeňských přestupků násilného charakteru v roce 2006

Graf č. 1

Graf č. 2

Graf č. 3

Obrázek č. 1:

Výsledek konání odsouzených po zneužití návykových látek ve Věznici Valdice v roce 1991

Obrázek č. 2:

Výsledek konání odsouzených po zneužití návykových látek ve Věznici Valdice v roce 1991

Obrázek č. 3:

Ubytovna pro odsouzené k trestu odnětí svobody na doživotí ve Věznici Valdice

Obrázek č. 4:

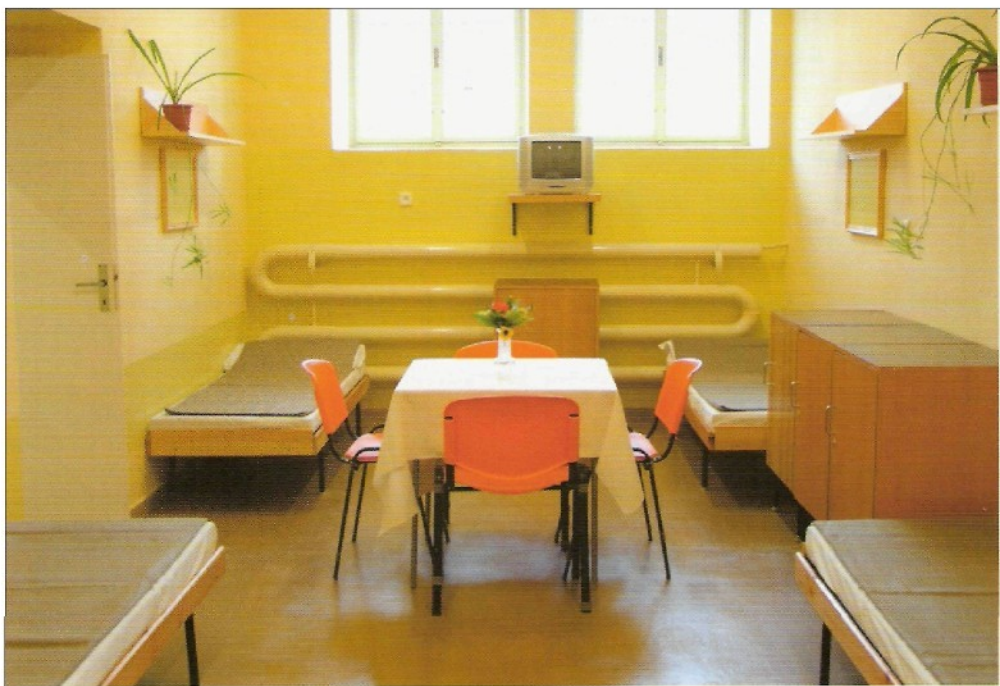
Vybavení cely pro odsouzené k trestu odnětí svobody na doživotí ve Věznici Valdice

Obrázek č. 5:
Výcvik jednotky pro eskorty nebezpečných osob.

Obrázek č. 6:
Cela výstupního oddělení ve zvýšené ostraze ve Věznici Valdice

Obrázek č. 7

Cela nástupního oddělení ve zvýšené ostraze ve Věznici Valdice

Obrázek č. 8:

Letecký snímek Věznice Valdice

